ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЛЬНОСТІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з навчальної дисципліни

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

для студентів
спеціальності **071 «Облік і оподаткування»**
освітньо-професійної програми **«Облік, аудит та оподаткування»**

Київ
2022 рік

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Міжнародна економіка» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня» рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / Укладачі Н.В. Резнікова, В. В. Пархоменко. Київ: НАСОА, 2022. 69 с.

Укладачі:
Резнікова Н.В., професор кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, д.е.н., професор;
Пархоменко В. В., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, к.е.н., доцент

Рецензенти: д.е.н., проф. Корінько М.Д., завідувач кафедри обліку, аудиту та оподаткування;
д.е.н., доц. Лазоренко Л.В., професор кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Затверджено на засіданні кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА
Протокол від «31» серпня 2022 року № 1

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
Міжнародний рух товарів і факторів виробництва (Міжнародна мікроекономіка)

Тема 1. Міжнародна економічна система

Сутність світової економіки та міжнародних відносин. Загальні риси світового господарства. Міжнародні економічні відносини: суб'єкти та об'єкти.

Форми міжнародних економічних відносин. Структура світового господарства. Основні етапи формування світового господарства.

Суперечності розвитку сучасного світового господарства. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтернаціоналізація виробництва. Інтернаціоналізація капіталу. Транснаціоналізація. Загальна характеристика транснаціональних корпорацій, їх вплив на економіку певних країн.

Тема 2. Міжнародна економічна діяльність

Середовище міжнародних економічних відносин. Міжнародна економічна діяльність. Світові економічні зв'язки та їх розвиток. Світове господарство: сутність, становлення та розвиток.

Міжнародний поділ факторів виробництва. Міжнародний поділ праці. Сутність, умови та етапи розвитку міжнародного поділу праці. Форми міжнародного поділу праці: спеціалізація, кооперація, комбінування, концентрація. Межі міжнародного поділу праці. Позитивні та негативні наслідки міжнародного поділу праці. Еволюція світового ринку.

Міжнародна мобільність факторів виробництва.

Тема 3. Міжнародна торгівля.

3.1. Міжнародна торгівля в системі економічних відносин

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Причини появи міжнародної торгівлі. Теорії міжнародної торгівлі та їх еволюція.

Види міжнародної торгівлі. Структура світової торгівлі. Основні сучасні тенденції світової торгівлі у структурному та географічному плані. Показники міжнародної торгівлі.

Сутність та сегменти світового ринку, структура світових товарних ринків. Характеристика основних товарних ринків готової продукції, продовольчих та сировинних товарів. Особливості світової торгівлі послугами.

Особливості ціноутворення у міжнародній торгівлі. Фактори ціноутворення. Міжнародна ціна. Множинність міжнародних цін. Систематизація цін у міжнародній торгівлі. Знижки у міжнародній торгівлі.

3.2. Міжнародна торговельна політика

Необхідність регулювання зовнішньої торгівлі з боку держави. Сутність протекціонізму та лібералізму у міжнародних економічних відносинах. Форми та принципи введення протекціонізму. Вплив протекціонізму на національну економіку.

Тарифні і нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. Митно-тарифне регулювання міжнародних економічних відносин. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі: кількісні, приховані, фінансові. Міжнародний демпінг, його мета, види та наслідки для національної економіки.

Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності. Рівні регулювання міжнародної торгівлі. Міжнародні інститути та організації, що регулюють міжнародну торгівлю.

Сучасний стан, перспективи та основні проблеми зовнішньої торгівлі України.

Тема 4. Міжнародні інвестиції.

Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка та географія. Інвестиційний клімат та інвестиційні ризики.

Наслідки міжнародного руху капіталу для країн-експортерів та країн-імпортерів.

Основні форми міжнародного руху капіталу. Прямі й портфельні інвестиції. Мотиви підприємництва за кордоном.

Сутність та види вільних економічних зон. Перспективи їх розвитку у світі та в Україні. Система міжнародних гарантій інвестицій.

Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Тема 5. Міжнародний кредит.

Специфіка сучасних кредитних відносин. Форми міжнародного кредиту. Специфіка світового ринку позичкового капіталу. Розміщення кредитних ресурсів на міжнародних ринках капіталу. Кредитний рейтинг та вартість міжнародних кредитів.

Міжнародна боргова криза: причини та наслідки. Соціально-економічні наслідки регулювання боргової кризи. Лондонський та Паризький клуби кредиторів.

Міжнародні інститути системи валютно-кредитного регулювання: Міжнародний валютний фонд, група Світового банку (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Міжнародне агентство розвитку). Європейські та інші регіональні валютно-фінансові установи.

Вплив міжнародних валютно-фінансових установ на національну економіку країн з різним рівнем розвитку. Роль іноземних кредитів в економічному розвитку України.

Тема 6. Світовий ринок праці. Міжнародна трудова міграція.

Сутність, причини та форми міжнародної міграції робочої сили. Історичний аспект розвитку трудової міграції у світі. Характеристика сучасного стану міжнародної трудової міграції. Основні напрями трудової міграції у географічному аспекті. Світові центри тяжіння робочої сили.

Наслідки міжнародного руху робочої сили для країн-експортерів та країн-імпортерів. Дискримінація іноземної робочої сили та основні заходи щодо її зменшення.

Національне та міжнародне регулювання зовнішньої трудової міграції. Роль Міжнародної Організації Праці (МОП) в регулювання трудової міграції.

Проблеми трудової міграції в Україні. Міжнародні угоди України з питань зовнішньої трудової міграції.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
Міжнародна валютно-фінансова система та світовий фінансовий ринок. Міжнародна економічна інтеграція (Міжнародна макроекономіка)

Тема 7. Світова валютна система.

Сутність міжнародної валютної системи, її складові. Основні етапи становлення міжнародної валютної системи: Золотий стандарт, Бреттон-Вудська система, Ямайська система. Європейська валютна система.

Поняття валюти та її види. Сутність валютного курсу. Конвертованість валют. Валютний курс та макроекономічний стан у країні. Валютна політика, як інструмент державного регулювання економіки. Роль центрального банку, державного бюджету, валютних бірж у встановленні валютних курсів.

Валютний режим та порядок визначення валютного курсу: гнучкий, фіксований, «валютний коридор» та інші. Валютний курс та валютний ризик. Основні принципи запобігання валютних ризиків.

Проблеми валютного регулювання в Україні.

Тема 8. Міжнародні розрахунки і платіжний баланс.

Сутність та форми міжнародних розрахунків. Склад платіжного балансу країни. Активне та пасивне сальдо платіжного балансу та їх вплив на макроекономічне становище. Основні методи вирівнювання платіжного балансу країни. Роль міждержавного кредитування у вирівнюванні платіжного балансу. Зв'язок між валютним курсом і платіжним балансом.

Платіжний баланс України та основні тенденції його розвитку. Проблеми співробітництва України із міжнародними валютно-фінансовими установами.

Тема 9. Міжнародна економічна інтеграція.

Суть і передумови інтеграції країн у економічній сфері. Процеси і сутність трансформації міжнародних економічних відносин.

Рівні, форми та особливості економічної інтеграції.

Основні інтеграційні угруповання світу. Європейська економічна інтеграція.

Тема 10. Глобалізація та економічний розвиток

Причини виникнення та суть глобальних проблем. Суперечливість процесу глобалізації. Переваги та негативні наслідки процесу глобалізації.

Основні глобальні проблеми сучасності. Демографічна проблема. Роззброєння і його роль у вирішенні глобальних проблем. Економічні аспекти міжнародного тероризму на сучасному етапі. Екологічна криза і форми її впливу на світову економіку. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Продовольча проблема. Проблеми економічного відставання окремих країн.

Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем і розвитку світового господарства.

Тема 11. Інтеграція України у світову економіку.

Об’єктивна необхідність та умови інтеграції України в сучасну міжнародну економічну систему. Стратегічні напрямки інтернаціоналізації української економіки.

Нові форми залучення України до міжнародної економічної системи. Членство України у міжнародних організаціях та участь в інтеграційних угрупованнях.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота (СРС) є формою організації індивідуального вивчення здобувачами вищої освіти навчального матеріалу, головним чином у позааудиторний час.

Формування пізнавальної активності студента, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості – головна мета самостійної роботи.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів.

Зміст самостійної роботи студента визначається навчальною програмою вивчення дисципліни. Самостійна робота студентів охоплює: підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних тощо); виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру; роботу над окремими темами навчальної дисципліни відповідно до навчально-тематичного плану; підготовку до всіх видів контрольних випробувань.

Організація самостійної роботи студента спрямовується на оволодіння вміннями та навичками:

– організації самостійної навчальної діяльності;

– самостійної роботи та користування бібліотечними каталогами, електронним репозитарієм та іншими інформаційними базами, Інтернет та WEB-ресурсами;

– роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;

– конспектування літературних джерел;

– роботи з довідковою літературою;

– застосування набутих знань для розв’язання практичних завдань.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інтернаціоналізація економічного розвитку

Питання для самостійного опрацювання:

1. Форми міжнародних економічних відносин. Структура світового господарства.
2. Основні етапи формування світового господарства.
3. Інтернаціоналізація виробництва. Інтернаціоналізація капіталу.
4. Транснаціоналізація. Загальна характеристика транснаціональних корпорацій, їх вплив на економіку певних країн.

Рекомендована література:
Базова: [1-3]
Допоміжна: [5, 7, 8, 13, 14, 15]
Інформаційні ресурси: [1, 10, 11, 12, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародна економіка – це теорія, яка вивчає економіку сучасного взаємозалежного світу.

Міжнародна економіка являє собою складову частину сучасної економічної теорії, яка складається з трьох частин:

- мікроекономіка (microeconomics);
- макроекономіка (macroeconomics);
- міжнародна економіка (international economics).

Міжнародна економіка як навчальна дисципліна – це частина економічної теорії ринку, що вивчає взаємодію суб'єктів господарювання різних держав у сфері обміну товарами і послугами, руху факторів виробництва, формування світової економічної політики.

Предмет теорії міжнародної економіки складають:

– закономірності функціонування і розвитку в міжнародних масштабах ринкової системи організації господарського життя;

– закономірності формування сукупного попиту і пропозиції на товари і фактори виробництва, які знаходяться в міжнародному обігу;

– інструменти регулювання і аналізу відкритої національної економіки, зокрема, бюджетного, грошового і зовнішнього секторів, в умовах їх взаємодії з економікою інших країн;

– тенденції розвитку міжнародних фінансових ринків і фінансових механізмів, які обслуговують функціонування міжнародної економіки;

– інституціональна структура регулювання міжнародної економіки, шляхи її формування, тенденції розвитку і шляхи удосконалення.

Міжнародна економіка як підсистема світового господарства – це сукупність економічних відносин, що складаються в результаті міжнародного обміну товарами, переміщення капіталів за межі національних кордонів, міжнародної міграції робочої сили.

Основними рисами міжнародної економіки є:

1) розвинута сфера міжнародного обміну товарами на базі міжнародної торгівлі;

2) розвинута сфера міжнародного руху факторів виробництва у формах вивозу-ввезення капіталу, робочої сили та технологій;

3) міжнародні форми виробництва на підприємствах, розташованих в декількох країнах, у першу чергу в межах ТНК;

4) самостійна фінансова сфера, не пов’язана ні з обслуговуванням руху товарів, ні з рухом факторів виробництва;

5) система міжнаціональних і наднаціональних, міждержавних і недержавних механізмів регулювання з метою забезпечення збалансованості економічного розвитку;

6) економічна політика країни на основі принципів відкритої економіки.

Міжнародні економічні відносини – одна із форм міжнародних відносин, система економічних зв’язків з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання продуктів, що вийшли за межі національних кордонів.

Основними формами міжнародних економічних відносин виступають:

– міжнародна торгівля товарами і послугами;
– міжнародні інвестиції;
– міжнародний кредит;
– міжнародна міграція робочої сили;
– валюта і валютні відносини;
– міжнародне переміщення технологій.

Об’єктами міжнародних економічних відносин є:

– товари і послуги, які обертаються на міжнародних ринках;
– міжнародний рух капіталів у різних формах;
– напрямки міжнародної міграції робочої сили;
– рух технологій;
– міжнародні валютно-фінансові відносини.

До суб’єктів міжнародних економічних відносин належать:

– на мікрорівні – фірми та домогосподарства (транснаціональні корпорації, транснаціональні банки, підприємства);

– на макрорівні – держави;

– на мегарівні – міжнародні фінансові та економічні організації.

Існує декілька підходів до визначення структури світового господарства: регіональний, типологічний, "центра-периферії", за рівнем політичної суверенності тощо.

Головною тенденцією розвитку сучасного світового господарства є інтернаціоналізація господарського життя – об'єктивний процес зближення національних економік, що проявляється у зростанні виробничої взаємозалежності економічних суб'єктів різних країн, який базується на міжнародній мобільності товарів, послуг і факторів виробництва.

Інтернаціоналізація – явище, дія, процес, що мають міжнародний характер. Наприклад, встановлення виробничих зв'язків між підприємствами різних країн, спільне володіння капіталом, користування на рівних засадах економічними ресурсами тощо.

Глобалізація – визнання того, що явище, процес набувають всесвітнього масштабу.

Інтернаціоналізація господарського життя проявляється в інтернаціоналізації капіталу та інтернаціоналізації виробництва.

Інтернаціоналізація капіталу – процес взаємопереплетіння та об'єднання капіталу із різних країн; використання іноземного капіталу для розвитку національних підприємств і національного господарства в цілому.

Інтернаціоналізація виробництва – це об'єктивний історичний процес налагодження міжнаціональних формувань і стійких виробничих зв'язків між різними країнами.

Формами інтернаціоналізації господарського життя є:

– міжнародна економічна інтеграція – процес зрощення, об'єднання економік різних країн на основі розвитку та поглиблення стійких взаємозв'язків у виробництві і розподілі праці, а також міждержавного регулювання економічних зв'язків;

– транснаціоналізація – поширення виробничої і комерційної діяльності корпорацій (фірм) у вигляді філій та дочірніх підприємств за національні кордони.

Питання для самоперевірки знань

1. Визначте сутність міжнародної економіки як навчальної дисципліни.
2. Що є предметом теорії міжнародної економіки?
3. У чому відмінність між міжнародною мікро- і макроекономікою?
4. Дайте визначення міжнародної економіки як підсистеми світового господарства.
5. Які основні риси міжнародної економіки? Які з них притаманні також світовому ринку і світовому господарству, а які лише їй?
6. Які основні форми міжнародних економічних відносин?
7. Що є об'єктом міжнародної економіки?
8. Назвіть суб'єктів міжнародної економіки.
9. Які групи країн у світі Ви знаєте?
10. У чому полягає сутність інтернаціоналізації виробництва?
11. Які форми інтернаціоналізації виробництва?
12. Яка компанія може вважатися транснаціональною?

Тести для самоперевірки знань

1. Який з чинників розвитку міжнародного поділу праці є визначальним у сучасних умовах:

а) природно-кліматичні умови;

б) географічне розташування;

в) технічний прогрес;

г) соціально-економічні умови?

2. Яка з форм міжнародної спеціалізації виробництва є основною в сучасних умовах:

а) міжгалузева спеціалізація між комплексними галузями;

б) міжгалузева спеціалізація на рівні первинних галузей;

в) внутрішньогалузева спеціалізація;

г) міжгалузева та внутрішньогалузева спеціалізація?

3. Світовий ринок – це:

а) сукупність внутрішніх ринків усіх країн світу;

б) сукупність національних ринків усіх країн світу;

в) сфера стійких товарно-грошових відносин між країнами, яке базується на міжнародному поділі праці;

г) сукупність національних господарств, пов'язаних між собою системою міжнародних економічних відносин.

4. Світове господарство – це:

а) сукупність національних економік;

б) сфера міжнародних економічних відносин;

в) товари, послуги і фактори виробництва всіх країн світу;

г) сукупність національних господарств, пов'язаних між собою системою міжнародних економічних відносин з відповідним механізмом регулювання та управління.

5. Внутрішній ринок – це:

а) ринок, що задовольняє потреби вітчизняних споживачів;

б) ринок, що базується на використанні внутрішніх ресурсів;

в) ринок, що забезпечує внутрішньогалузеве споживання;

г) ринок, основою якого є внутрішньогалузевий поділ праці.

6. Світове господарство сформувалося:

а) під час великих географічних відкриттів XV – XVI ст.;

б) на початку XIX ст.;

в) в кінці XIX – на початку XX ст.;

г) у другій половині XX ст.

7. Закономірності функціонування відкритих національних економік і світового господарства загалом вивчає:

а) економіка світового господарства;

б) міжнародна економіка;

в) міжнародна макроекономіка;

г) міжнародна мікроекономіка.

Тема 2. Середовище міжнародної економічної діяльності

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сутність, умови та етапи розвитку міжнародного поділу праці. Межі міжнародного поділу праці.
2. Позитивні та негативні наслідки міжнародного поділу праці.
3. Еволюція світового ринку

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [5, 7, 8, 9, 15]

Інформаційні ресурси: [1, 10,11, 12, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародні економічні відносини відображають господарські зв'язки між державами, регіональними об'єднаннями, підприємствами, фірмами, установами, юридичними та фізичними особами для виробництва та обміну товарів, послуг, матеріальних і фінансових ресурсів. Основою їх є ринкові системи і механізми. Міжнародні економічні відносини відбуваються під впливом системи факторів – середовища, у рамках якого можна виділити такі складові: економічну; політичну; інфраструктурну; правову; соціально-культурну.

Світове господарство – сукупність національних економік, які знаходяться в тісній взаємодії і взаємозалежності, пов'язаних між собою мобільними факторами виробництва і функціонуючих відповідно до об'єктивних законів ринкової економіки.

Історія формування світового господарства розпочинається з міжнародного поділу праці, пов'язаного з обміном діяльності та її продуктами між національними державами.

До особливостей сучасного етапу розвитку світового господарства відносяться:

– лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків країн;

– тенденція до уніфікації та стандартизації в різних галузях міжнародного соціально-економічного життя;

– активізація процесу транснаціоналізації виробництва;

– в системі управління світовою економікою поступово втрачається колишня роль ООН, її функції переходять до урядів країн „великої сімки";

– подальший розвиток процесу глобалізації господарського життя.

Міжнародний поділ факторів виробництва – це історично зумовлене зосередження окремих факторів виробництва у різних країнах, яке є передумовою виробництва ними певних товарів з більш високою ефективністю, ніж у інших країнах.

Міжнародний поділ праці (МПП) – це вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, який охоплює спеціалізацію окремих країн на виробництво окремих видів продукції і призводить до обміну результатами виробництва між країнами в певних пропорціях.

МПП – це спеціалізація окремих країн на виробництві певних товарів. Наявність МПП являє з себе головну умову міжнародної торгівлі, тобто обміну товарів між країнами.

Внутрішній ринок – це форма господарського об'єднання, за якої усе, що вироблено, збувається виробником всередині країни (Ст. Греція, Ст. Єгипет).

Національний ринок – це внутрішній ринок, частина якого орієнтується на іноземних покупців.

Міжнародний ринок – це частина національного ринку, яка безпосередньо пов'язана із закордонними ринками.

Світовий ринок – сфера сталих товарно-грошових відносин між країнами, які базуються на міжнародному поділі праці і інших факторів виробництва.

Міжнародна мобільність факторів виробництва – це їх здатність до переміщення з однієї країни в іншу. Ступінь міжнародної мобільності факторів виробництва залежить від функціонального типу до якого відноситься кожний конкретний фактор.

Питання для самоперевірки знань

1. Назвіть основні складові середовища міжнародних економічних відносин. Охарактеризуйте фактори, якими вони представлені.
2. Охарактеризуйте форми міжнародної економічної діяльності.
3. У чому полягає сутність прямого і непрямого впливу факторів середовища міжнародних економічних відносин?
4. Дайте визначення світового господарства.
5. Які елементи складають світове господарство відповідно до підходу Мішеля Бо?
6. Які етапи становлення та розвитку світового господарства Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
7. У чому полягає роль факторів виробництва?
8. У чому полягає сутність міжнародного поділу факторів виробництва? міжнародного поділу землі? міжнародного поділу капіталу?
9. Дайте визначення міжнародного поділу праці. Назвіть його форми.
10. Які види міжнародної спеціалізації Ви знаєте?
11. Якими методами здійснюється міжнародна кооперація?

12.Як поділяються фактори виробництва за походженням і ступенем спеціалізації?

13.Які фактори виробництва характеризуються високою і низькою міжнародною мобільністю?

Тести для самоперевірки знань

1. Середовище розвитку міжнародних економічних відносин створює сукупність таких факторів:

а) стан економіки країни;
б) міжнародні політичні події;
в) соціально-культурні чинники.

2. Середовище розвитку міжнародних економічних відносин супроводжує і опосередковує міжнародний бізнес, пов'язаний з перетином національних кордонів:

а) ресурсів;
б) товарів;
в) послуг;
г) інформації;
д) капіталу;
е) робочої сили.

3. Наукова класифікація середовища зводиться до такого:

а) політико-правове середовище;
б) економічне середовище;
в) соціально-культурне середовище;
г) інфраструктурне середовище і ресурси.

4. Політико-правове середовище становлять:

а) політичні процеси й інститути;
б) законодавство;
в) комунікації;
г) політичні устрої країн;
д) політичні ризики.

5. *Економічне середовище включає:*

а) сутність економічної системи;
б) структуру економіки;
в) ефективність і орієнтацію економіки.

6. Соціально-культурне середовище складається з:

а) мотивації до праці;
б) освіти і виховання;

в) комунікації;
г) екології.

7. Інфраструктурне середовище й ресурси пов'язані з:
а) природними ресурсами;
б) населенням;
в) транспортом;
г) інформаційно-комунікаційними системами.

8. Вивчення факторів економічного середовища потребує від суб'єктів МЕВ уваги до:
а) загального рівня розвитку економіки відповідної країни;
б) рівня і розподілу доходів у ній;
в) характеру витрат і заощаджень населення.

9. Фактори соціально-культурного середовище МЕВ багато в чому визначають:
а) індивідуалізацію попиту зарубіжних клієнтів;
б) ставлення до праці фахівців;
в) поведінку підприємців на фінансових ринках.

10. Ефективність функціонування міжнародної економічної системи значною мірою залежить від:
а) ступеня розвиненості всіх елементів цієї системи;
б) темпів і динаміки міжнародних інтеграційних процесів;
в) швидкості поширення і утвердження постіндустріальної моделі розвитку у світовому масштабі;
г) уніфікації середовища розвитку МЕВ;
д) прискорення формування глобальних регулятивних механізмів.

Тема 3. Міжнародна торгівля

3.1. Міжнародна торгівля в системі економічних відносин

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сутність та сегменти світового ринку, структура світових товарних ринків.
2. Характеристика основних товарних ринків готової продукції, продовольчих та сировинних товарів.
3. Фактори ціноутворення. Міжнародна ціна. Множинність міжнародних цін.
4. Знижки у міжнародній торгівлі.

Рекомендована література:
Базова: [1-5]

Допоміжна: [3, 5, 6, 7, 8, 9, 12]
Інформаційні ресурси: [6, 9, 10, 13, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародна торгівля – це сукупний товарообіг між усіма країнами світу.

Міжнародна торгівля приносить країнам ряд економічних переваг:

– долається обмеженість національної бази ресурсів;
– отримання додаткового доходу за рахунок різниці національних і інтернаціональних витрат виробництва;
– експорт забезпечує імпорт;
– розширення експорту сприяє зростанню зайнятості;
– активна участь в міжнародній торгівлі сприяє прискоренню структурних зрушень в економіці;
– встановлюються зв'язки внутрішнього ринку зі світовим, розширюється ємність внутрішнього ринку;
– сприяє підвищенню рівня життя нації.

Міжнародна торгівля складається з експорту і імпорту товарів.

Експорт товарів	*Імпорт товарів*
вивезення товарів, виготовлених у даній країні	ввезення з-за кордону товарів для реалізації на ринку
вивезення вітчизняних товарів, сировини і напівфабрикатів для переробки за кордоном під митним контролем з наступним поверненням	реімпорт (зворотне ввезення з-за кордону вітчизняних товарів, раніше вивезених туди). *Основною ознакою реімпортних операцій є перетинання вітчизняними товарами митниці двічі: при ввезенні і вивезенні. Товари, що повертаються з виставок і ярмарок, до тих, що реімпортуються не відносяться.*
реекспорт (вивезення товарів, раніше завезених з-за кордону)	імпорт товарів (сировини, напівфабрикатів, вузлів, деталей) для переробки у даній країні й вивезення за кордон
тимчасове вивезення вітчизняних товарів за кордон (на виставки, ярмарки тощо) з наступним їх поверненням, а також вивезення тимчасово завезених зарубіжних товарів (на аукціони, виставки, ярмарки тощо)	тимчасово завезені товари (на міжнародні виставки, аукціони, ярмарки)
постачальницькі операції в рамках ТНК	імпортне постачання продукції в рамках ТНК

Вартісна оцінка

Експорт товарів	*Імпорт товарів*
ціни ФОБ (*FOB – Free on Board – „вільний на борту судна”*)	ціни СІФ (*CIF – Cost Insurance and Freight – „вартість страхування і фрахт”*)
умова поставки товарів, згідно якої продавець зобов’язаний доставити товар у порт відвантаження і завантажити його на борт судна	умова поставки товарів, згідно якої продавець зобов’язаний застрахувати товар, оплатити фрахт (плата власнику транспортних засобів за послуги по перевезенню вантажів або пасажирів), доставити товар у порт і завантажити його на борт
не враховує безпосередньо транспортні витрати	*враховує* усі витрати, пов’язані із доставкою товару споживачеві

Теорії міжнародної торгівлі:

Класичні:

- Меркантилізм
- Теорія абсолютних переваг Адама Сміта
- Теорія порівняльних переваг Давида Рікардо
- Теорія Хекшера – Оліна

Альтернативні:

- Життєвого циклу товару
- Теорія попиту, що перетинається
- Теорія конкурентних переваг Майкла Портера

Для сучасної міжнародної торгівлі характерна різноманітність її видів, які можна систематизувати за цілим рядом ознак.

Критерій	*Види міжнародної торгівлі*
Об’єкт	торгівля товарами
	торгівля послугами
Взаємодія суб’єктів	традиційна (проста) торгівля
	торгівля кооперованою та спеціалізованою продукцією
	зустрічна (компенсаційна) торгівля
Специфіка регулювання	звичайна торгівля (звичайний торговельний режим)
	торгівля за режимом найбільшого сприяння
	торгівля за національним режимом
	дискримінаційна торгівля
	преференційна торгівля

Структура міжнародної торгівлі:

1. географічна – характеризує розподіл торговельних потоків між окремим країнами та їх групами, виділеними за територіальною або

організаційною ознаками;

2. товарна – характеризує поповнення експорту та імпорту певними видами товарів та їх групами.

Міжнародну торгівлю характеризує велика кількість показників, які можна систематизувати за наступними ознаками:

1. показники обсягів;
2. показники структури;
3. показники динаміки;
4. показники результатів.

Важливою складовою міжнародної торгівлі є міжнародна торгівля послугами.

Послуга, на відміну від товару, є невідчутною, невидимою, а також не підлягає зберіганню (виробляються і споживаються практично одночасно) і передбачає прямий контакт між виробником і споживачем. Експорт послуг означає надання послуги іноземцеві, тобто нерезиденту, навіть, якщо він перебуває на митній території країни.

Виділяють наступні види послуг:

– факторні – платежі, які виникають у зв'язку з міжнародним рухом факторів виробництва, передусім капіталу і робочої сили (доходи на інвестиції, ліцензійні платежі, заробітна плата, яка виплачується нерезидентам);

– нефакторні – інші види послуг, не пов'язані з факторами виробництва (транспорт, подорожі, інші нефінансові послуги);

– пов'язані з інвестиціями – послуги, що супроводжують інвестиції (банківські, готельні та ніші послуги);

– пов'язані з торгівлею – послуги, що супроводжують торгівлю (транспорт, страхування тощо).

Міжнародна торгівля послугами включає:

1. транспортні послуги;
2. фрахт (перевезення вантажів водним шляхом);
3. міжнародний туризм;
4. банківські, біржові та посередницькі операції;
5. страхові операції;
6. рекламні заходи;
7. ярмарки;
8. обмін у галузі культури, інформації тощо.

Міжнародна (світова) ціна – це грошовий вираз інтернаціональної вартості виробництва.

Ключовою особливістю міжнародної ціни на відміну від внутрішньої є множинність – різні ціни або ціна різного рівня на один і той самий товар.

Групи факторів ціноутворення в міжнародній економіці:

– загальні економічні фактори – інфляція, стан сукупного попиту і сукупної пропозиції, стадія економічної циклу;

– конкретні економічні фактори – визначаються особливостями даного виду продукції, умовами її виробництва та реалізації (попит та пропозиція

цього товару, витрати, рівень рентабельності, споживчі властивості товару);

– специфічні фактори – діють відносно окремих видів товарі (сезонність, умови гарантійного та сервісного обслуговування, експлуатаційні витрати);

– спеціальні – економічні механізми і інструменти (державне регулювання, валютний курс та ін.);

– неекономічні – політичні умови, військові ризики тощо.

Систематизація цін у міжнародній торгівлі

Критерій	Вид
За напрямком товарних потоків	Експортна ціна
	Імпортна ціна
За умовами розрахунків	Ціна комерційних угод
	Ціна клірингових розрахунків
	Ціна програм допомоги
	Трансфертна ціна
За повнотою врахування витрат	Ціна нетто
	Ціна споживання
За характером реалізації	Оптова ціна
	Роздрібна ціна
За мірою фіксації	Контрактна ціна
	Тверда (*fixed price*)
	Рухома
	Змінна (*sliding price*)
	З наступною фіксацією (*price to be fixed*)
За рівнем інформування	Довідкова ціна
	Біржове котирування
	Аукціонна ціна
	Статистична ціна
	Ціни фактичних угод
	Ціни пропозицій великих компаній

Ціни, які публікуються, носять переважно довідковий характер і часто відрізняються від фактично сплачених покупцем цін внаслідок широкого використання системи спеціальних знижок.

Розмір знижки залежить від:

– характеру угоди;

– умов поставки;

– умов платежу;

– взаємовідносин з покупцем;

– кон’юнктури ринку на момент укладання угоди.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому різниця між зовнішньою торгівлею і міжнародною торгівлею?
2. Яку роль відіграє міжнародна торгівля в системі форм міжнародних економічних відносин?
3. Які вигоди приносить міжнародна торгівля країні?
4. Які аргументи „проти" міжнародної торгівлі Ви знаєте?
5. З чого складається міжнародна торгівля?
6. Які операції відносяться до експортних і імпортних?
7. У чому полягають особливості вартісної оцінки експорту і імпорту?
8. Які існують класичні концепції міжнародної торгівлі?
9. Які існують альтернативні концепції міжнародної торгівлі?
10. Які види міжнародної торгівлі Ви знаєте?
11. Які існують режими у міжнародній торгівлі?
12. Назвіть сучасні тенденції товарної і географічної структури міжнародної торгівлі?
13. На які групи можна поділити сукупність показників міжнародної торгівлі?
14. Назвіть склад і методичні підходи щодо розрахунків показників міжнародної торгівлі.
15. У чому полягає відмінність послуги від товару?
16. Які види послуг Ви знаєте?
17. Що включає міжнародна торгівля послугами? Які її специфічні риси?

3.2. Міжнародна торговельна політика

Питання для самостійного опрацювання:

1.Форми та принципи введення протекціонізму. Вплив протекціонізму на національну економіку.

2. Митно-тарифне регулювання міжнародних економічних відносин. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі: кількісні, приховані, фінансові.

3. Рівні регулювання міжнародної торгівлі.

4. Міжнародні інститути та організації, що регулюють міжнародну торгівлю.

5. Сучасний стан, перспективи та основні проблеми зовнішньої торгівлі України

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [5, 7, 8, 9, 11, 12, 15]

Інформаційні ресурси: [6, 9, 10, 13, 14]

Коротке викладення змісту теми

В залежності від втручання держави в міжнародні економічні відносини виділяють:

– політику свободи торгівлі;

– протекціоністську торгову політику.

Політика свободи торгівлі (фритредерства, лібералізму) передбачає невтручання або мінімальне втручання держави у зовнішню торгівлю.

Протекціонізм – це політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції на основі тарифних і нетарифних інструментів торгової політики.

Форми протекціонізму:

1. селективний – спрямований проти окремих країн і окремих товарів;
2. галузевий;
3. колективний – проявляється в об'єднаннях країн проти країн, які в них не входять;
4. прихований – здійснюється методами внутрішньої економічної політики.

Методи та інструменти торговельної політики

Методи торгівельної політики		Інструменти торговельної політики	Регулює переважно	
			експорт	імпорт
	Тарифні	Мита		і
		Тарифна квота		і
Нетарифні	*кількісні*	Квотування		і
		Ліцензування	е	і
		„Добровільні обмеження"	е	
	приховані	Державні закупки		і
		Вимоги вмісту місцевих компонентів		і
		Технічні бар'єри		і
	фінансові	Субсидії	е	
		Кредитування	е	
		Демпінг	е	

Митні засоби регулювання зовнішньої торгівлі країни – це засоби, які основані на обмеженні зовнішньої торгівлі шляхом її оподаткування. Сукупність митних засобів державного регілювання зовнішньої торгівлі становить собою митну систему, яка складається з наступних елементів:

Митна територія – це територія держави, на який діють її митні правила.

Митний кордон – це межа митної території. При перетинанні митного кордону товаром вступають у дію митні правила країни. Він може не співпадати з державним кордоном (ВЕЗ, дипломатичні місії, внутрішні митні кордони, аеропорти, судна).

Митна вартість – це вартість товару в момент перетинання ним митного кордону. Вона визначається звичайно на підставі супроводжуючих

документів. Є й інший випадки – законодаче встановлення (автомобілі), індикативні ціни, демпінг.

Мито – це податок на товари, що перетинають митний кордон. Мито сплачується на користь держави.

Митні тарифи відносяться до непрямих податків і виконують три основні функції:

– фіскальну;
– захисну;
– балансуючу

Види митних тарифів

Критерій	Вид мита
Спосіб стягнення	Адвалерне
	специфічне
	комбіноване
Об’єкт оподаткування	ввізне (імпортне)
	вивізне (експортне)
	транзитне мито
Характер	сезонне мито (ввізне та вивізне)
	антидемпінгове
	компенсаційне
Походження	автономне
	конвенційне (договірне)
	преференційне
Спосіб обчислення ставок мита	номінальні ставки
	ефективні ставки

Ефективна ставка митного тарифу характеризує реальний рівень митного захисту і може бути обчислена за формулою:

$$T_e = \frac{T_n - A \times T_i}{1 - A},$$

де T_e – ефективний рівень митного захисту;

T_n – номінальна ставка тарифу на кінцеву продукцію;

A – частка вартості імпортних компонентів у вартості кінцевого продукту;

T_i – номінальна ставка тарифу на імпортовану проміжну продукцію (імпортовані компоненти).

Тарифна квота є різновидом митних тарифів, ставки яких залежать від обсягу імпорту товарів: імпорт в межах визнаної кількості оподатковується за базовою ставкою тарифу; при перевищенні визначеної кількості імпорт оподатковується за вищою ставкою тарифу.

Основним нетарифним методом торгівельної політики є кількісні обмеження:

1. Квотування – це обмеження в кількісному чи вартісному вираженні обсягу експорту (експортна квота) або імпорту (імпортна квота) за певний період часу. Квоти сезонного характеру називаються контингентними.

Цілями введення квот є:

– захист вітчизняних виробників;

– забезпечення збалансованості торговельного балансу;

– регулювання попиту і пропозиції на внутрішньому ринку;

– як відповідь на дискримінаційну політику інших держав.

2. Ліцензування – це регулювання зовнішньої торгівлі шляхом надання державними органами дозволу (ліцензії) на експорт або імпорт визначеної кількості товару за певний період часу й заборони неліцензованої торгівлі. Ліцензування може бути складовою частиною квотування, а може набувати самостійного значення.

3. "Добровільне" експортне обмеження – це кількісне обмеження експорту, що ґрунтується на зобов’язанні одного з торговельних партнерів обмежити або принаймні не розширювати обсягу експорту.

До нетарифних методів належать також методи прихованого протекціонізму, за допомогою яких країни в односторонньому порядку можуть обмежувати експорт або імпорт:

1. Технічні бар’єри – вимоги додержання національних стандартів, отримання сертифікатів якості імпортної продукції, її безпеки, вимоги щодо упаковки та маркування товарів, додержання санітарно-гігієнічних норм тощо.

2. Внутрішні податки та збори, які розповсюджуються й на іноземні товари – податок на додану вартість, акцизний податок, податок з продажу, збори за митне оформлення та інші.

3. Державна політика закупівлі продукції національних виробників і дискримінації продукції іноземних виробників.

4. Вимога вмісту національних компонентів – законодавчо встановлена частка кінцевого імпортного продукту, яка повинна бути вироблена національними виробниками, або вимога виготовлення кінцевого продукту національними виробниками з іноземних компонентів, що дозволяє обмежити імпорт і забезпечити підтримку національного виробництва та зайнятості.

До найбільш поширених фінансових методів торгівельної політики відносять:

1. Субсидування – це державна грошова виплата, спрямована на підтримку національних виробників і побічну дискримінацію імпортую. Являє собою негативний податок (податок навпаки).

2. Експортне кредитування – кредити експортерам надають державні банки за нижчою від ринкової ставкою проценту.

3. Демпінг – практика просування товару на зовнішній ринок за рахунок зниження експортних цін нижче нормального рівня цін, що існують країні експорту або країні імпорту.

Можна виділити наступні види демпінгу:

– взаємний – зустрічна торгівля двох країн одним і тим самим товаром за заниженими цінами;

– зворотний – заниження цін на експорт порівняно з цінами продажу тих самих товарів на внутрішньому ринку;

– навмисний – тимчасове навмисне зниження експортних цін з метою витіснення конкурентів з ринку і наступного встановлення монопольних цін;

– спорадичний – епізодичний продаж надлишкових запасів товарів на зовнішній ринок за заниженими цінами.

Рівні регулювання міжнародної торгівлі:

– фірмовий – це угода між фірмами про розподіл ринку сировини, матеріалів, збуту товарів, сфер впливу, цінової політики;

– національний – при якому зовнішня торгівля кожної країни здійснюється у відповідності з національним нормативно-правовим забезпеченням зовнішньоекономічної діяльності.

– міжнаціональний – проявляється в укладенні відповідних угод між державами, групами держав.

– наднаціональний – здійснює стратегію світового співтовариства чи заходів з регулювання міжнародної торгівлі шляхом створення міжнародних спеціальних інституціональних структур, відповідних угод.

До економічних інститутів, що регулюють міжнародну торгівлю, відносяться:

– Світова організація торгівлі (СОТ – World Trade Organization);

– Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД – United Nations Conference on Trade and Development);

– Міжнародний торговельний центр ЮНКТАД/СОТ (International Trade Center UNCTAD / WTO –ITC);

– Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ – United Nations Comisssion on International Trade Law);

– Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК – Organization of the Petroleum Exporting Countries).

Питання для самоперевірки знань

1. Які види торговельної політики залежно від втручання держави Ви знаєте?
2. Що передбачає політика свободи торгівлі? Для яких країн вона є характерною?
3. У чому полягає сутність протекціонізму? Які існують форми протекціонізму?
4. На які групи поділяються методи державного регулювання міжнародної торгівлі?
5. Дайте визначення митного тарифу. Які функції він виконує?
6. Наведіть аргументи „за” і „проти” введення митних тарифів?
7. Що таке тарифна квота?

8. Які форми кількісних обмежень використовуються у міжнародній торговельній політиці?

9. Дайте визначення квоти. Які її види Ви знаєте?

10. У чому полягає сутність ліцензування? У яких формах воно здійснюється?

11. У чому полягає механізм запровадження „добровільного" експортного обмеження?

12. Які методи прихованого протекціонізму Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

13. Які методи торговельної політики належать до фінансових?

14. Які види демпінгу Ви знаєте?

15. Які рівні регулювання міжнародної торгівлі можна виділити?

16. Які економічні інститути здійснюють регулювання міжнародної торгівлі?

Тести для самоперевірки знань

1. Міжнародна торгівля є визначальною ознакою:

а) світового ринку;
б) світового господарства;
в) міжнародного поділу праці;
г) міжнародної економіки.

2. Базу цін ФОБ використовують для вартісної оцінки:

а) світового сукупного продукту;
б) зовнішньоторговельного товарообігу;
в) експорту;
г) імпорту.

3. Базу цін СІФ використовують для вартісної оцінки:

а) світового сукупного продукту;
б) зовнішньоторговельного товарообігу;
в) експорту;
г) імпорту.

4. Позитивним наслідком політики меркантилізму стало:

а) забезпечення повної зайнятості;
б) розширення національного ринку;
в) розширення внутрішнього ринку;
г) стабілізація грошового обігу.

5. Негативним наслідком політики меркантилізму стало:

а) виникнення безробіття;
б) обмеження національного ринку;
в) обмеження внутрішнього ринку;
г) посилення інфляції.

6. Зовнішньоторговий оборот країни це:
а) увесь експорт країни за винятком гуманітарної допомоги;
б) сума експорту та імпорту;
в) всі експортні постановки;
г) увесь експорт товарів, що не оподатковується.

7. Основними формами організації міжнародної торгівлі є:
а) угода купівлі-продажу;
б) угода постачання;
в) аукціонна торгівля;
г) бартерні угоди;
д) біржова торгівля.

8. Засновником теорії порівняльних переваг є:
а) К. Маркс;
б) У. Петті;
в) А. Сміт;
г) Д. Рікардо.

9. Засновником теорії конкурентних переваг є:
а) М. Портер;
б) Д. Рікардо;
в) С. Ліндер;
г) Р. Вернон.

10. Політику протекціонізму вперше рекомендували:
а) фізіократи;
б) ранні меркантилісти;
в) пізні меркантилісти;
г) класики.

11. Головною метою діяльності Світової організації торгівлі є:
а) впровадження протекціоністських заходів;
б) надання допомоги країнам, що розвиваються;
в) лібералізація торгових відносин;
г) стимулювання експорту.

12. Із методів зовнішньоторговельної політики Світова організація торгівлі рекомендує застосовувати:
а) квотування;
б) ліцензування;
в) митний тариф;
г) субсидії.

13. На сучасному етапі найбільш високими темпами розвивається товарообмін:

а) енергоносіями;

б) готовими промисловими виробами;

в) продовольчими товарами;

г) комплектуючими, вузлами агрегатів.

Тема 4. Міжнародні інвестиції

Питання для самостійного опрацювання:

1. Наслідки міжнародного руху капіталу для країн-експортерів та країн-імпортерів.
2. Прямі й портфельні інвестиції. Мотиви підприємництва за кордоном. Перспективи їх розвитку у світі та в Україні.
3. Система міжнародних гарантій інвестицій.
4. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [1, 5, 7, 8, 9, 13, 15]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародний рух капіталу – переміщення за кордон певної вартості і товарній чи грошовій формі з метою отримання прибутку чи підприємницької вигоди.

До причин міжнародного руху капіталу відносять:

- невідповідність попиту і пропозиції капіталу в різних ланках світового господарства, що зумовлено нерівномірністю економічного розвитку країн;
- різниця у витратах виробництва в різних країнах, головним чином, внаслідок низької вартості у країнах-імпортерах капіталу сировини, енергоносіїв, робочої сили;
- відмінності в екологічних нормативах і стандартах різних країн;
- інтернаціоналізація виробництва;
- бажання обійти тарифні і нетарифні бар’єри;
- захист капіталу від інфляції;
- потреба країн-експортерів капіталу в забезпеченні високоефективного функціонування національних підприємств, а у країн-імпортерів капіталу – необхідності у переозброєні і модернізації виробництва.

Суб’єктами руху капіталу в світовому господарстві виступають корпорації, державні, міжнародні фінансові організації.

Класифікація форм міжнародного руху капіталу

Ознака	Форма капіталу	Визначення
Джерело походження	офіційний (державний)	кошти державного бюджету або міжнародних організацій (МВФ, Світовий Банк та ін.), які переміщуються за кордон або приймаються з-за кордону за рішення урядів або міжурядових організацій. Його джерелом виступають гроші платників податків.
	приватний (недержавний)	кошти приватних фірм, банків та інших недержавних організацій, які надаються у вигляді інвестицій, торговельних кредитів, міжбанківського кредитування
Характер використання коштів	підприємницький	кошти, які прямо або опосередковано вкладаються у виробництво з метою отримання прибутку. Це найважливіший приватний капітал.
	позичковий (міжнародний кредит)	кошти, що надаються з метою отримання відсотка. В міжнародних масштабах як позичковий капітал виступає в основному офіційних капітал.
	міжнародна економічна допомога	кошти, що надаються розвинутими країнами країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою, а також у випадку надзвичайних ситуацій та стихійних лих
Тип фінансових зобов’язань	кредитні операції	рух коштів від кредитора до позичальника на певний строк на умовах платності, поверненості, забезпеченості та цільового використання
	інвестиційні операції	довгострокове вкладення капіталу в підприємства різних галузей, проекти, соціально-економічні програми та ін. з метою отримання прибутку та/або соціального ефекту
Мета вкладення (відповідно до підходу МВФ)	прямі інвестиції	капіталовкладення в іноземні підприємства, які забезпечують контроль над об’єктом розміщення капіталу і відповідний доход
	портфельні інвестиції	вкладення в іноземні підприємства або цінні папери, які приносять інвесторові відповідний доход, але не дають права контролю над підприємством
	інші інвестиції	міжнародні позики і банківські депозити

Міжнародні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу за кордоном з метою отримання прибутку.

Форми іноземних інвестицій:

– прямі іноземні інвестиції;

– портфельні іноземні інвестиції.

Прямі іноземні інвестиції – капіталовкладення в іноземні підприємства, які дозволяють управляти об'єктом вкладення коштів і отримувати відповідний доход, що реалізується на основі повного володіння об'єктом або фактичного контролю над об'єктом розміщення капіталу.

Портфельні інвестиції – вкладення в іноземні підприємства або цінні папери, які приносять інвестору відповідний доход, але не дають права контролю над підприємством.

Привабливість країни для іноземних інвесторів визначається параметрами її інвестиційного клімату – сукупністю умов, які забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів.

Фактори інвестиційного клімату:

– рівень розвитку продуктивних сил;

– ступінь втручання держави в економіку;

– загальне ставлення до іноземних інвестицій;

– політична стабільність;

– структура податків;

– стабільність грошової одиниці та валютне регулювання;

– стан фінансово-кредитної системи;

– урегульованість законодавства тощо.

3. Методи міжнародного інвестування.

Інвестування може здійснюватися різними методами:

- спільне підприємництво і створення власних філій, дочірніх компаній, спільних підприємств;

- створення стратегічних альянсів;

- злиття і придбання підприємств.

Вільна економічна зона – це окрема територія країни, на якій товари не підлягають звичайному митному контролю та оподаткуванню.

Типи вільних економічних зон за їх функціональним призначенням:

1. безмитні торгові зони – зони прикордонної торгівлі, порти, склади, транзитні зогни, митні зони на підприємствах;

2. промислово-виробничі, у т.ч.

– експортно-промислові зони – зорієнтовані на зовнішню торгівлю;

– імпортно-промислові зони – метою їх функціонування є заміщення імпортної продукції;

3. парки технологічного розвитку – створюються на основі існуючого науково-технічного потенціалу для залучення іноземного капіталу з використанням устаткування, ноу-хау, іноземного управлінського, комерційного чи маркетингового досвіду;

4. банківські і страхові безмитні зони (сервісні) – створений пільговий

режим здійснення банківських і страхових операцій;

5. туристично-рекреаційні;

6. комплексні зони – характеризуються поєднанням різних форм діяльності, є найбільш розповсюдженими на практиці.

Можна виділити такі групи пільг, що надають у вільних економічних зонах і територіях пріоритетного розвитку:

1. зовнішньоторговельні – спеціальний митно-тарифний режим (зниження або відміна експортно-імпортних митних платежів), спрощений порядок зовнішньоторговельних операцій;

2. податкові – застосовуються до податкової бази (прибуток, вартість майна тощо), а також окремих її складових (амортизаційні відрахування, нарахування на фонд оплати праці), рівня ставок оподаткування, також можуть проявлятися у постійному чи тимчасовому звільненні від сплати податків;

3. фінансові – субсидії у форм більш низьких цін на комунальні послуги, розцінок оренди землі, приміщень, пільгових кредитів;

4. адміністративні – спрощення процедур реєстрації підприємств, режиму в'їзду-виїзду іноземців, здешевлення вартості державних послуг.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність міжнародного руху капіталу?
2. Які причини міжнародного руху капіталу?
3. Які теорії міжнародного руху капіталу Ви знаєте?
4. За якими критеріями можна класифікувати міжнародний рух капіталу?
5. Дайте визначення міжнародних інвестицій.
6. Які форми міжнародний інвестицій Ви знаєте? У чому їх сутність?
7. До якої проблеми зводиться різниця між прямими і портфельними інвестиціями.
8. Що таке "інвестиційний клімат" країни? Які фактори впливають на його формування?
9. Які методи міжнародного інвестування Вам відомі? Охарактеризуйте їх.
10. У яких формах створюються власні зарубіжні фірми?
11. З якою метою корпорації утворюють стратегічні альянси?
12. Назвіть основні причини угод "злиття-поглинаня".
13. Дайте визначення "вільна економічна зона".
14. Які типи вільних економічних зон можна виділити?
15. У чому різниця між вільними економічними зонами і територіями пріоритетного розвитку?
16. Які групи пільг надаються суб'єктам господарювання у вільних економічних зонах і територіях пріоритетного розвитку?
17. У чому сутність офшорної зони?
18. Які умови пропонуються урядами компаніям в офшорних юрисдикціях?

19.Які країни-офшори Ви знаєте?

Тести для самоперевірки знань

1. Міжнародний рух підприємницького капіталу – це:

а) вивіз капіталу в країни, де є сприятливий інвестиційний клімат;

б) вивіз капіталу у формі наданих державних і приватних позик з метою отримання доходу у вигляді процента, рівень якого заздалегідь обумовлюється;

в) кошти, що вкладаються у виробничі, фінансові, торгові й інші закордонні підприємства з метою отримання прибутку;

г) державні капіталовкладення за кордоном.

2. Міжнародний рух позикового капіталу – це:

а) вивіз капіталу в країни, де є сприятливий інвестиційний клімат;

б) вивіз капіталу у формі надання державних і приватних позик з метою отримання доходу у вигляді процента, рівень якого заздалегідь обумовлюється;

в) кошти, що вкладаються у виробничі, фінансові, торгові й інші підприємства з метою отримання прибутку;

г) державні капіталовкладення за кордоном.

3. Які з вказаних форм інвестицій є прямими, а які – портфельними:

а) компанія «ХХХ» купила акції українського нафтопереробного підприємства на суму 20 млн. дол. Загальна вартість випуску акцій становить 100 млн. дол.;

б) американський банк «Сіті Банк» купив будівлю в Києві, в якій відкрив своє представництво в Україні;

в) німецький автомобільний концерн «Шкода» збільшив свою частку в статутному капіталі, розміщеного в Україні українсько-німецького спільного підприємства, яке займається збутом автомобілів на українському ринку з 50 до 80%;

г) американська компанія «Макдональдс» відкрила в Києві черговий ресторан швидкого обслуговування;

д) американський інвестиційний фонд розмістив в Україні 30 млн. дол. в облігації зовнішньої державної позики.

4. Основна частина прямих інвестицій на світовому ринку капіталів контролюється:

а) США;

б) Міжнародним валютним фондом;

в) Європейським співтовариством;

г) міжнародними корпораціями.

5. Основна частка інвестицій індустріально-розвинених країн

спрямована до:

а) Латинської Америки;

б) Південно-Східної Азії;

в) Південної Америки;

г) Африки.

6. Сучасною тенденцією міжнародного руху капіталу є:

а) використання основної частини приросту міжнародних інвестицій у виробничій сфері;

б) прискорене зростання прямих інвестицій;

в) прискорене зростання портфельних інвестицій;

г) послаблення державного контролю над приватними інвестиціями.

7. Найбільшим чистим позичальником на світовому ринку капіталів є:

а) Японія;

б) Німеччина;

в) Швейцарія;

г) США.

8. Найбільшим чистим кредитором на світовому ринку капіталів є:

а) Японія;

б) Німеччина;

в) Швейцарія;

г) США.

Тема 5. Міжнародний кредит

Питання для самостійного опрацювання:

1. Розміщення кредитних ресурсів на міжнародних ринках капіталу. Кредитний рейтинг та вартість міжнародних кредитів.
2. Міжнародна боргова криза: причини та наслідки.
3. Лондонський та Паризький клуби кредиторів.
4. Вплив міжнародних валютно-фінансових установ на національну економіку країн з різним рівнем розвитку.
5. Роль іноземних кредитів в економічному розвитку України.

Рекомендована література:

Базова: [1-3]

Допоміжна: [1, 5, 7, 8, 9, 13, 15],

Інформаційні ресурси: [2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародний кредит – це форма руху позикового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин, де кредиторами і позичальниками виступають суб’єкти різних країн.

Міжнародний кредит – це економічні відносини, які виникають між кредиторами і позичальниками різних країн з приводу надання, використання та погашення позики.

Суб'єктами міжнародного кредиту виступають корпорації, комерційні банки, кредитні організації, нефінансові заклади, держави та державні органи, а також регіональні міжнародні банки розвитку, міжнародні фінансові інститути.

Кредитні відносини здійснюються на принципах:

- строковості;
- повернености;
- платності;
- забезпеченості;
- цільового характеру використання.

Функції міжнародного кредиту:

1. забезпечення перерозподілу між країнами фінансових і матеріальних ресурсів, що сприяє їх ефективному використанню;
2. збільшення нагромадження в межах всього світового господарства за рахунок використання тимчасово вільних грошових коштів одних країн для фінансування капіталовкладень в інших країнах;
3. прискорення реалізації товарів у світовому масштабі.

Види міжнародного кредиту

За цільовим призначенням:

- комерційні – які надаються для закупівлі певних видів товарів і послуг;
- інвестиційні – для будівництва конкретних об'єктів, погашення заборгованості, придбання цінних паперів.

За формою кредитування:

- товарні кредити – міжнародні кредити, що надаються експортерами своїм покупцям у товарній формі з умовою майбутнього покриття платежем у грошовій чи іншій товарній формі;
- валютні (грошові) кредити – кредити, надані у грошовій формі: у національній або іноземній валюті.

За джерелом коштів:

- внутрішні кредити – це кредити, що надаються національними суб'єктами для здійснення зовнішньоекономічної діяльності іншим національним суб'єктам;
- іноземні (зовнішні) кредити – це кредити, що надаються іноземними кредиторами національним позичальникам для здійснення зовнішньоекономічних операцій;
- змішані кредити – це кредити як внутрішнього, так і зовнішнього походження.

За терміном надання:

- надстрокові – добові, тижневі, до трьох місяців;
- короткострокові – до 1 року;

– середньострокові – від 1 до 5 років;
– довгострокові – понад 5-7 років.

За валютою позики:
– у валюті країни позичальника;
– у валюті країни кредитора;
– у валюті третьої країни;
– у міжнародній грошовій одиниці (СПЗ, ЕКЮ та ін.).

За формою надання кредиту:
– фінансові (готівкові) кредити – зараховуються на рахунок боржника та надходять в його розпорядження;
– акцептні кредити – застосовуються у формі акцепту тратти імпортером або банком;
– депозитні сертифікати – документи, які свідчать про вкладення грошових коштів, поміщення їх на депозитний рахунок у банк під оголошену ставку відсотка;
– облігаційні позики та ін.

За кредитором:
– приватні кредити – надаються приватними особами;
– фірмові (комерційні) кредити – кредити, що надаються фірмами:

До сучасних форм кредитування експортних операцій відносять:
– аванс покупця;
– банківське кредитування;
– факторинг;
– форфейтинг;
– лізинг.

Кредитний рейтинг – це оцінка загальної здатності емітента сплатити свої зобов'язання перед кредиторами.

Кредитні рейтинги присвоюються країнам, які розміщують свої цінні папери на зовнішніх фінансових ринках. Це стосується державного зовнішнього боргу.

Ступінь кредитного рейтингу окремих країн встановлюють спеціалізовані авторитетні рейтингові агентства.

Світовий фінансовий ринок – система відносин попиту і пропозиції щодо фінансового капіталу, що функціонує у міжнародній сфері в якості купівельних і платіжних засобів, кредитів, інвестиційних ресурсів.

Основною функцією світового фінансового ринку є забезпечення міжнародної ліквідності, тобто можливості швидко залучити достатню кількість грошових засобів в різних формах на вигідних умовах на наднаціональному рівні.

У міждержавному регулюванні валютних та кредитних відносин основна роль належить спеціальним міжнародним валютно-фінансовим організаціям, серед яких провідне місце займають Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), регіональні банки та валютно-кредитні організації ЄС –

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський валютний фонд, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність міжнародного кредиту?
2. Які функції міжнародного кредиту Ви знаєте? Які фактори сприяють поширенню міжнародного кредиту?
3. Які види міжнародного кредиту Ви знаєте?
4. Назвіть сучасні форми кредитування експортних операцій. Визначте їх переваги та недоліки.
5. Які структурні елементи можна виділити у структурі світового фінансового ринку?
6. Назвіть міжнародні інститути системи валютно-кредитного регулювання. Охарактеризуйте їх діяльність.

Тести для самоперевірки знань

1. Високотехнологічномісткою продукцією вважається:

а) нафта;
б) вироби з металу;
в) автомобілі;
г) аерокосмічні прилади.

2. Середньотехнологічномісткою продукцією вважається:

а) нафта;
б) вироби з металу;
в) автомобілі;
г) аерокосмічні прилади.

3. Недостатньо технологічномісткою продукцією вважаються:

а) вироби з металу;
б) кольорові метали;
в) автомобілі;
г) аерокосмічні прилади.

4. Ліцензія – це:

а) виключне право автора друкованого, аудіо- чи відео-товару на показ і відтворення своєї роботи;

б) дозвіл, що видається власником технології зацікавленій стороні на використання цієї технології протягом певного часу за визначену плату;

в) символ певної організації, підприємства, який використовується для індивідуалізації виробника товару і не може використовуватися іншими без офіційного дозволу власника;

г) документ, свідоцтво, що видається винахіднику і засвідчує його авторство і виключне право на використання винаходу.

5. Патент – це:

а) виключне право автора друкованого, аудіо- чи відео-товару на показ і відтворення своєї роботи;

б) дозвіл, що вдається власником технології зацікавленій стороні на використання цієї технології протягом певного часу за визначену плату;

в) символ певної організації, підприємства, який використовується для індивідуалізації виробника товару і не може використовуватися іншими без офіційного дозволу власника;

г) документ, свідоцтво, що видається винахіднику і засвідчує його авторство і виключне право на використання винаходу.

6. Ліцензіат – це:

а) особа, що оформлює ліцензійну угоду;

б) власник технології, який продає її іншій особі;

в) особа, що купує технологію;

г) реєстратор ліцензійної угоди.

7. Ліцензіар – це:

а) особа, що оформлює ліцензійну угоду;

б) власник технології, який продає її іншій особі;

в) особа, що купує технологію;

г) реєстратор ліцензійної угоди.

8. Технічне сприяння надається на безоплатній основі, якщо це:

а) технологічні гранти;

б) співфінансування технічного сприяння;

в) благодійний фонд;

г) трансферт.

9. Здатність країни або групи країн забезпечувати своєчасну виплату своїх міжнародних зобов'язань преміальними для кредитора платіжними засобами – це:

а) платоспроможність країни;

б) міжнародна валютна ліквідність;

в) кредитоспроможність країни;

г) кредитна прозорість країни.

Тема 6. Міжнародна трудова міграція

Питання для самостійного опрацювання:

1. Історичний аспект розвитку трудової міграції у світі.

2. Дискримінація іноземної робочої сили та основні заходи щодо її зменшення.

3. Роль Міжнародної Організації Праці (МОП) в регулювання трудової міграції.

4. Міжнародні угоди України з питань зовнішньої трудової міграції

Рекомендована література:
Базова: [1-5]
Допоміжна: [5, 7, 8, 9, 15]
Інформаційні ресурси: [1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міграція (лат. migratio) означає переміщення, переселення

Міграція робочої сили (або трудова міграція) як одна із форм міжнародних економічних відносин являє собою переміщення (переселення) працездатного населення за межі країни.

Трудова міграція відрізняється від інших видів міграції *мотивом* – отриманням трудового заробітку.

Причини міжнародної трудової міграції:

1. Економічні:
   - національні відмінності у рівні заробітної плати;
   - різний рівень економічного розвитку країн;
   - хронічне безробіття;
   - поглиблення міжнародної і регіональної інтеграції;
   - зростання попиту з боку лідерів світової економіки на інтелектуальну робочу силу;
   - політичні і економічні кризи постсоціалістичних країн;
   - розвиток сучасних комунікаційних технологій, інформаційних фактор;
   - вищий технічний рівень умов праці в країнах імміграції.
2. Неекономічні:
   - військові дії;
   - політичні репресії та переслідування;
   - релігійні та національні конфлікти;
   - вищий рівень охорони навколишнього середовища в країнах імміграції;
   - природні катаклізми в країнах еміграції тощо.

Кількісне вимірювання міграційних процесів здійснюється за допомогою системи показників:

1) *кількість емігрантів,* що виїхали з конкретної країни за певний проміжок часу;
2) *кількість іммігрантів*, що прибули до країни;
3) *співвідношення іммігрантів і емігрантів* (міграційне сальдо, яке може бути позитивним, що свідчить про привабливість країни або від'ємним, що вказує на надлишок робочої сили і непривабливість країни);
4) *кількість емігрантів та іммігрантів за професіями, спеціальностями, галузями, віком, статтю тощо*;
5) *питома вага іммігрантів в загальній чисельності зайнятих* у країні взагалі і в окремих галузях.

Також для оцінки міграційних процесів використовуються показники, які фіксуються в платіжному балансі і класифікуються за такими статтями:

1. *трудові доходи або виплати зайнятим* – виплати заробітної плати, отримані нерезидентами за працю, виконану для резидентів, а також виплати, що до неї прирівнюються;

2. *переміщення мігрантів* – грошовий еквівалент вартості майна мігрантів;

3. *перекази працівників* – фіксується пересилання товарів і грошей мігрантами на батьківщину.

Класифікація видів міграції

Критерій	*Вид*
Просторовий характер міграції або географічний напрямок	внутрішня
	зовнішня
	інтеграційна міграція
Напрямок руху мігрантів	еміграція
	імміграція
	реміграція
Часова ознака міграції	Остаточна (безповоротна)
	тимчасова (ротаційна, зворотна)
	сезонна
	маятникова
Законність перетинання кордонів	легальна
	нелегальна
Організаційність	добровільна
	самодіяльна
	організована
	примусова
Якісний склад	робітники, в тому числі або спеціальності
	фахівці
	представники гуманітарних професій

Міжнародна міграція робочої має багатогранний вплив на економіку країн світу, по-різному впливаючи на економіку як країн, що експортують робочу силу, так і в країн, що є імпортерами робочої сили, приносячи певні вигоди та втирати обом сторонам

В цілому світ виграє від цього процесу, оскільки свобода міграції дозволяє людям переміщуватись в країни, де вони можуть зробити більший внесок чистого доходу у світове господарство.

Міжнародна міграція населення відіграє важливу роль в демографічному розвитку окремих країн та регіонів.

Необхідність регулювання міжнародної міграції робочої сили

викликана цілим рядом причин:

1) великими масштабами трудової міграції;

2) суттєвим впливом трудової міграції на макроекономічний стан країн-експортерів та країн-імпортерів робочої сили;

3) зростанням соціальної напруженості;

4) наявністю дискримінації іноземних працівників.

Основною метою регулювання міжнародної міграції робочої сили є скорочення витрат суспільства на подолання негативних наслідків трудової міграції.

Рівні регулювання міжнародної міграції робочої сили:

– корпоративний;

– національний;

– міждержавний (міжнаціональний);

– наддержавний або наднаціональний;

– міжнародний.

Форми регулювання міжнародної міграції робочої сили:

– квотування імміграції;

– вибірковість при наданні права на імміграцію;

– контроль за терміном роботи;

– укладання двосторонніх міждержавних угод спрямованих на зменшення дискримінації іноземних працівників;

– укладання багатосторонніх міждержавних угод;

– боротьба із нелегальною міграцією.

Регламентацією, дослідженнями, соціальними програмами в сфері міжнародних трудових відносин і міграційних аспектів займаються спеціально створені міжнародні організації та установи:

– Міжнародна організація праці (International Labor Organization - ILO);

– Міжнародна організація з міграції (International Organization for Migration – IOM).

Також питання міжнародної трудової міграції регулюють Комісія ООН по народонаселенню, Організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Управління верховного комісара у справах біженців (УВБК) при ООН, Система постійного нагляду за міграцією (CONEMI), Міжнародний комітет з питань міграції (CIME).

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність міжнародної міграції робочої сили?
2. Проаналізуйте причини міжнародної міграції робочої сили.
3. На основі яких показників оцінюються міграційні процеси окремої країни? Які показники фіксуються в платіжному балансі країни?
4. За якими критеріями можна класифікувати міжнародну міграцію робочої сили? Які її види Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
5. Розкрийте сутність міжнародної міграції робочої сили у Стародавньому Світі і в часи Середньовіччя.
6. Охарактеризуйте умови і особливості руху робочої сили на кожній

хвилі «первісної» і «нової» міграції.

7. Назвіть напрями міграції робочої сили і причини, якими вони зумовлені.

8. Які центри «тяжіння» робочої сили Ви знаєте?

9. На яких рівнях здійснюється регулювання міжнародної міграції робочої сили?

10. Які міжнародні організації опікуються проблемами міжнародної міграції робочої сили?

Тести для самоперевірки знань

1. Переселення працездатного населення із однієї країни в іншу – це:

а) імміграція;

б) трудова міграція;

в) еміграція;

г) реміграція .

2. Збільшення еміграції робочої сили із країн Східної Європи відбулося:

а) на першому етапі міграції;

б) на другому етапі міграції;

в) на четвертому етапі міграції;

г) на другому і четвертому етапі міграції.

3. Найзначнішим світовим ринком робочої сили на сучасному етапі є:

а) країни Західної і Північної Європи;

б) США, Канада і Австралія;

в) нафтодобувні країни Близького Сходу;

г) країни Латинської Америки.

4. Між країнами яких інтеграційних угрупувань існує вільне переміщення робочої сили.

а) ЄС;

б) НАФТА;

в) ЄС і НАФТА;

г) МЕРКОСУР.

5. У яких країнах питома вага іноземних робітників найвища:

а) країни Західної і Північної Європи;

б) США, Канада і Австралія;

в) нафтодобувні країни Близького Сходу ;

г) Країни Латинської Америки.

6. Кількісне квотування імміграції робочої сили – це:

а) внесення в державний бюджет певних платежів;

б) визначення кількості іммігрантів;

в) інвестування певної суми для створення певної кількості робочих

місць;

г) обмеження особистого характеру.

7. Економічне регулювання імміграції робочої сили – це:

а) вимоги до професійної кваліфікації;

б) визначення кількості іммігрантів;

в) інвестування певної суми для створення певної кількості робочих місць;

г) обмеження особистого характеру.

8. Україна має позитивне сальдо руху населення з:

а) країн СНД;

б) країн Балтії;

в) країн Західної Європи;

г) США та Канади.

9. Основний потік міграцій населення України спрямований до:

а) Канади;

б) Ізраїлю;

в) США;

г) Німеччини.

10. Які кроки уряду США призведуть до зростання міжнародної трудової міграції і чому:

а) лібералізація правил виїзду громадян своєї країни за кордон;

б) лібералізація правил в'їзду з-за кордону;

в) прийняття програми диверсифікації географічної структури імміграції?

Теми рефератів за змістовим модулем 1:

1. Закони розвитку світового господарства.
2. Основні тенденції та суперечності розвитку МЕВ.
3. Місце України у сучасному міжнародному поділі праці.
4. Розвиток відкритої економіки та проблеми економічної безпеки.
5. Досвід і перспективи співробітництва України та ООН.
6. ТНК і суверенітет країн: пошук балансу інтересів.
7. Оцінка потенційних і реальних умов залучення іноземних інвестицій в економіку України.
8. Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні.
9. Проблеми створення і функціонування вільних економічних зон в Україні.
10. Кредити міжнародних фінансових організацій та їх вплив на розвиток національних економік.
11. Кредити МВФ, МБРР та ЄБРР – «за» і «проти».

12. Міжнародне кредитування української економіки.
13. Світова фінансова криза, її причини і наслідки для країн світу.
14. Світогосподарський досвід формування інвестиційної привабливості середовища в державах та їх співтовариствах.
15. Офшорні зони та компанії: особливості функціонування.
16. Соціально-економічні наслідки міграції для країн-експортерів.
17. Соціально-економічні наслідки міграції для країн-імпортерів.
18. Соціально-економічні наслідки «відпливу умів» для країн світу.
19. Проблеми регулювання світового ринку праці.

Тема 7. Світова валютна система

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сутність міжнародної валютної системи, її складові.
2. Роль центрального банку, державного бюджету, валютних бірж у встановленні валютних курсів.
3. Валютний режим та порядок визначення валютного курсу, валютний ризик. Основні принципи запобігання валютних ризиків.
4. Проблеми валютного регулювання в Україні.

Рекомендована література:
Базова: [1-3]
Допоміжна: [5, 7, 9, 15]
Інформаційні ресурси: [2, 3, 9, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародні валютні відносини – сукупність валютно-грошових і розрахунково-кредитних зв'язків у світогосподарській сфері, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств.

Найважливішим елементом міжнародних валютних відносин виступає *валютна система* – форма організації міжнародних грошових відносин; сукупність правил та механізмів, що забезпечують співвідношення між валютами.

Національна валютна система – це форма організації валютних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави.

Міжнародна (регіональна) валютна система – це договірно-правова форма організації валютних відносин між групою країн. Прикладом такої системи є валютна система країн Євросоюзу.

Європейська валютна система – це специфічна організаційно-економічна форма відносин країн ЄЕС у валютній сфері, спрямована на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливання курсів національних валют та їх взаємну ув'язку.

Світова валютна система – це форма організації міжнародних

валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю; це сукупність способів, інструментів, міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється взаємний платіжно–розрахунковий оборот у рамках світового господарства; це спеціально розроблена державами та закріплена міжнародними угодами форма організації валютних відносин між всіма чи значною кількістю країн світу.

Функціями будь-якої валютної системи є:

1. сприяння розвитку товарообмінних операцій
2. встановлення правил та механізмів для забезпечення співвідношень між національними грошовими відносинами
3. здійснення платежів для покриття угод
4. забезпечення стійкої одиниці вартості і стандарту відкладених платежів.

Основні етапи створення світової валютної системи:

1. Становлення, формування передумов, визначення принципів нової системи; при цьому зберігається її спадкоємний зв'язок з попередньою системою;
2. Формування структурної єдності, завершення побудови, поступова активізація принципів нової системи;
3. Створення повноцінно функціонуючої нової світової валютної системи на базі закінченої цілісності та органічної зв'язки її елементів.

Світова валютна систем пройшла у своєму розвитку чотири етапи:

Паризька валютна система

Генуезька валютна система

Бреттон-Вудська валютна система

Ямайська (Кінгстонська) валютна система

Валюта (від італ. *«valuta» – цінність, вартість) або валютні цінності* – будь-який товар, що здатний виконувати функцію засобу обміну в міжнародних розрахунках.

Відповідно до Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» валютні цінності – це цінності, відносно яких національним законодавством держави встановлений особливий режим обігу їх на її території і при перетині її кордонів.

До *валютних цінностей* в Україні відносяться:

1. національна валюта України;
2. платіжні документи і цінні папери, виражені в національній валюті України (чеки, векселі, акції, облігації, депозитні сертифікати та ін.);
3. іноземна валюта;
4. платіжні документи і цінні папери, виражені в іноземній валюті;
5. монетарні (банківські) метали (золото, срібло), а також метали іридієво-платинової групи в будь-якому вигляді і стані за виключенням ювелірних, промислових і побутових виробів з цих металів.

Класифікація видів валют

Критерій	*Вид валюти*

Критерій	*Вид валюти*
Статус валюти (емітент валютних коштів)	національна іноземна міжнародна (регіональна)
Режим використання (конвертованості)	вільно конвертована частково конвертована неконвертована валюта (замкнута)
Матеріально-речова форма	готівкова безготівкова
Відношення до курсів інших валют	Сильна (тверда) Слабка (м’яка)
Відношення до валютних запасів країни	резервна валюта інші валюти
Вид валютної операції	валюта ціни контракту валюта платежу валюта кредиту валюта клірингу валюта векселя
Принцип побудови	валютний кошик (валюта кошикового типу) звичайна
Запис валютного курсу	база котирування валюта котирування

Конвертованість валюти – це можливість резидентів та нерезидентів вільно без обмежень обмінювати національну валюту на іноземну і використовувати іноземну валюту в угодах з реальними і фінансовими активами.

Види конвертованості валюти

Критерій	*Вид конвертованості*
Повнота конвертації	Повна конвертованість Часткова конвертованість
Види суб’єктів	Зовнішня Внутрішня
Характер економічних операцій, що обслуговуються конвертованою валютою	Поточна (за поточними операціями) Капітальна (за переміщенням капіталу)

Валютний курс – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни;

Фактори, що впливають на валютний курс:

– *структурні (довгострокові)*

1. стан платіжного балансу;
2. місце і роль країни у світовій торгівлі;
3. валютна політика;

4. ступінь відкритості економіки;
5. купівельна спроможність грошової одиниці;
6. різниця процентних ставок в різних країнах;
7. ступінь відкритості економіки;
8. темп інфляції.

– *кон'юнктурні (короткострокові)*

1. діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції;
2. прискорення чи затримка міжнародних платежів;
3. ступінь довіри до валюти на національному та світових ринках;
4. кризи, війни, стихійні лиха;
5. циклічність ділової активності.

Визначення і запис валютного кусу називають *валютним котируванням* або котируванням валютного курсу.

Різниця між курсом покупки і курсом продажу називається курсовою маржею і є джерелом прибутку для суб'єкта, що здійснює валютне котирування.

Валютне котирування буває двох видів:

– прямим (американський варіант) – визначає, скільком одиницям національної валюти відповідає 10, 100 і т.д. одиниць іноземною валюти, тобто базою котирування виступає іноземна валюта:

USD/UAH = 27,497 грн.

база котирування – USD, валюта котирування – UAH;

– оберненим (європейський варіант)– визначає, скільком одиницям іноземної валюти відповідає 10, 100 і т.д. одиниць національної валюти, тобто базою котирування виступає національна валюта

Банки, які активно котирують валюту на ринку називаються *маркет-мейкери*.

Маркет-юнкери – це банки, які є пасивними учасниками процесу котирування, тобто вони роблять запит банку-контрагенту про стан валютного курсу.

Функції валютного курсу:

– інтернаціоналізація грошових відносин;

– забезпечення взаємного обміну валютами при торгівлі товарами, послугами, при русі капіталів і кредитів;

– використовується для порівняння цін світових та національних ринків, а також вартісних показників різних країн, виражених в національних чи іноземних валютах;

– використовується для періодичної переоцінки рахунків в іноземній валюті компаній та банків;

– перерозподіл національного продукту між країнами.

Види валютних курсів

Критерій	*Види*	
Спосіб фіксації (валютний режим)	Плаваючий	
	Фіксований	
Суб'єкт, що встановлює курс	Національного (центрального) банку	
	Комерційного банку	
	Міжбанківський	
	Біржовий	
Врахування інфляції	Номінальний	Ціна одиниці національної валюти, визначена в іноземній валюті (E_n).
	Номінальний ефективний	Індекс валютного курсу, розрахований як співвідношення між національною валютою і валютами інших країн, зваженими на частки цих країн у валютних операціях певної країни: $E_n^e = \sum P_n^e \cdot W_i$, де E_n^e – номінальний ефективний курс; $\sum$ – знак суми по *i*-країнах; P_n^e – індекс номінального валютного курсу як співвідношення національної валюти до валют країн-торгових партнерів; W_i – частка кожної країни-торгового партнера у торговому обороті даної країни з тими країнами, які вважаються головними торговими партнерами.
	Реальний	Номінальний валютний курс, помножений на співвідношення внутрішніх цін до цін країни, до валюти якої котирується національна валюта: $E_r = E_n \frac{I_d}{I_f}$.
	Реальний ефективний	Номінальний ефективний валютний курс, помножений на співвідношення внутрішніх цін до цін країни, до валюти якої котирується національна валюта: $E_r^e = E_n^e \frac{I_d}{I_f}$.
Відношення до учасників угоди	Курс продавця	
	Курс покупця	

Відношення до паритету купівельної спроможності валют	Завищений
	Занижений
	Паритетний
Спосіб встановлення	Офіційний
	Неофіційний

Валютні центри світу:

1.Європейський ринок – Лондон, Франкфурт-на-Майні, Париж, Цюріх.

2.Американський ринок – Нью-Йорк, Чикаго, Лос-Анджелес, Монреаль.

3.Азіатський – Токіо, Гонконг, Сінгапур, Бахрейн.

Питання для самоперевірки знань

1. Що являє собою міжнародна валютна система? Які її основні елементи?
2. Дайте характеристику основних етапів еволюції світової валютної системи.
3. Що таке валютний курс? Які основні фактори його визначають?
4. Які існують розрахункові види валютних курсів?
5. Охарактеризуйте основні види валютних операцій.
6. Дайте порівняльну характеристику видів та механізмів валютної політики.
7. В чому полягають система «золотого стандарту» та Бреттон-Вудська валютна система?
8. Якими є принципи Ямайської валютної системи?
9. Які ви знаєте головні валютні центри світу?

Тести для самоперевірки знань

1. Сукупність усіх платіжних інструментів, що можуть використовуватися в міжнародних розрахунках, – це:

а) міжнародні платежі;

б) світові гроші;

в) міжнародна ліквідність;

г) СПЗ.

2. Співвідношення обміну двох грошових одиниць – це:

а) режим обміну валют;

б) валютний курс;

в) валютний паритет;

г) конвертованість валюти.

3. Офіційне зниження курсу національної валюти – це:
а) інфляція;
б) девальвація;
в) ревальвація;
г) деномінація.

4. Рішення про утворення Міжнародного валютного фонду було прийнято на:
а) Паризькій конференції;
б) Бреттон-Вудській конференції;
в) Кінгстонській конференції;
г) Нью-Йоркській конференції.

5. СПЗ як головний резервний засіб міжнародної валютної системи існує відповідно до рішень:
а) Паризької конференції;
б) Бреттон-Вудської конференції;
в) Кінгстонської конференції;
г) Маастрихтських угод.

6. ЄВРО вводиться в обіг відповідно до рішень:
а) Паризької конференції;
б) Бреттон-Вудської конференції;
в) Кінгстонської конференції;
г) Маастрихтських угод.

7. Перший міжнародний банк було організовано в:
а) 1860 р.;
б) 1910 р.;
в) 1930 р.;
г) 1944 р.

8. Міжнародний валютний фонд створено у:
а) 1930 р.;
б) 1944 р.;
в) 1957 р.;
г) 1967 р.

9. Україна стала членом МВФ у:
а) 1992 р.;
б) 1993 р.;
в) 1994 р.;
г) 1995 р.

10. Кредитна підтримка країн Східної і Центральної Європи при переході до ринкової економіки є метою діяльності:

а) Європейського інвестиційного банку;

б) Європейського фонду валютного співробітництва;

в) Європейського банку реконструкції і розвитку;

г) Організації економічного співробітництва і розвитку.

11. Угоди між країнами про обов'язковий залік взаємних вимог і зобов'язань – це:

а) реструктуризація боргу;

б) кліринг;

в) паушальні платежі;

г) опціони.

12. Фіксування курсу національної грошової одиниці – це:

а) фіксинг;

б) валютне котирування;

в) валютне обмеження;

г) валютне заміщення.

Тема 8. Міжнародні розрахунки і платіжний баланс

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сутність та форми міжнародних розрахунків

2. Роль міждержавного кредитування у вирівнюванні платіжного балансу. Зв'язок між валютним курсом і платіжним балансом.

3. Платіжний баланс України та основні тенденції його розвитку.

Рекомендована література:

Базова: [1-3]

Допоміжна: [5, 7, 9, 15]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 9, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародні розрахунки – це грошові розрахунки між установами, підприємствами, банками та окремими особами, пов'язані з рухом товарно-матеріальних цінностей та послуг у міжнародному обороті.

Першочерговою і необхідною умовою здійснення будь-якої зовнішньоторгової операції являється зовнішньоторговий контракт. Одна з важливих вимог при його складанні – визначення валютно-фінансових умов угоди.

Валютні умови нараховують такі позиції: валюта ціни; валюта платежу; курс перерахунку валют у валюту платежу; обмовки, що захищають сторони від ризику втрат.

Фінансові умови включають такі позиції, як умови розрахунків; заходи проти необґрунтованої затримки платежу; форми розрахунків; засоби розрахунків.

Форми розрахунків – це регульовані законодавством країни-учасника розрахунків способи виконання через банк грошових зобов'язань підприємств.

Класифікація міжнародних розрахунків

Критерій	*Вид*
Суб'єкт	розрахунки між конкретними контрагентами
	розрахунки між банками
	розрахунки між банком і контрагентом
	розрахунки між державою і банком
	розрахунки між державами
Взаємодія суб'єктів	розрахунки напряму
	розрахунки через посередників
Об'єкт	торговельні операції
	інвестиційні операції
	некомерційні операції
Умови розрахунків	безпосередні розрахунки за (повний розрахунок) – повна оплата товару до моменту чи в момент переходу товару або товаророзпорядчих документів у розпорядження покупця
	розрахунки у кредит (з розстроченням) – надання експортером імпортеру кредиту в комерційній формі (для імпортера)

Фактори впливу на міжнародні розрахунки:

– політичні;

– економічні;

– позиція країни на товарних та грошових ринках;

– ступінь використання та ефективність державних заходів, щодо зовнішньо-економічного регулювання;

– валютне законодавство;

– міжнародні тороговельні правила та звичаї;

– регулювання міждержавних потоків товарів, послуг, капіталів;

– різниця в темпах інфляції в окремих країнах;

– стан платіжних балансів;

– умови зовнішньо-торговельніх контрактів і кредитних угод;

– конвертованість валют;

Суб'єкти міжнародних розрахунків:

– експортери;

– імпортери;

– банки, що їх обслуговують.

Форми міжнародних розрахунків:

– авансовий платіж;

– акредитив;

– інкасо;
– відкритий рахунок;
– банківський переказ;
– розрахунки з використанням чеків і векселів;
– консигнація.

Платіжний баланс (balance of payments) – це балансовий рахунок міжнародних операцій як вартісне вираження всього комплексу світогосподарських зв'язків країни у формі співвідношення надходжень та платежів.

Платіжний баланс – статистичний звіт, в якому у систематизованому вигляді наводяться сумарні дані про зовнішньоекономічні операції країни з іншими країнами світу за певний проміжок часу.

Принципи складання платіжного балансу:
– охоплення усіх зовнішньоекономічних операцій;
– система подвійного запису;
– охоплення економічної території країни;
– резидентності;
– ринкової ціни;
– розрахункової одиниці;
– часу реєстрації;
– джерел інформації.

Методологія складання платіжного балансу визначається за допомогою міжнародного стандарту – „Керівництво з платіжного балансу", що розробляється і періодично публікується МВФ.

В Україні відповідальність за складання платіжного балансу на законодавчому рівні покладено на Національний банк України. Складання платіжного балансу базується на системі обліку операцій з нерезидентами під егідою НБУ, яка доповнена даними статистичних обстежень Державного комітету статистики України.

Платіжний баланс складається щоквартально, на 75-й день після звітного періоду, і публікується, в офіційних виданнях НБУ і на сторінці Національного банку України в мережі Інтернет (http://www. bank. gov.ua).

У платіжному балансі виділяють два рахунки:

– поточних операцій – ключове поняття міжнародної економіки, що показує, з одного боку, результат взаємодії країни з рештою країн світу за певний проміжок часу;

– з капіталом і фінансових операцій – група статей платіжного балансу, що фіксує міжнародний рух капіталу, а допомогою якого фінансується експорт та імпорт товарів і послуг.

Питання для самоперевірки знань

1. Які умови зовнішньоекономічного контракту належать до валютних? До фінансових?
2. Які види міжнародних розрахунків Ви знаєте?

3. Охарактеризуйте авансовий платіж як форму міжнародних розрахунків.

4. У чому сутність акредитиву? Які види акредитивів Ви знаєте?

5. Охарактеризуйте інкасо як форму міжнародних розрахунків.

6. У чому специфіка використання відкритого рахунку як форми міжнародних розрахунків?

7. У яких випадках використовують банківський переказ при міжнародних розрахунках?

8. У чому особливості використання чеків і векселів у міжнародних розрахунках?

9. У чому полягає сутність консигнації як форми міжнародних розрахунків?

10. У чому полягає роль і значення платіжного балансу?

11. На яких принципах базується складання платіжного балансу?

12. Яка структура платіжного балансу?

Тести для самоперевірки знань

1. Кредитові операції платіжного балансу – це:

а) всі різновиди угод, що забезпечують надходження іноземної валюти в країну;

б) всі різновиди угод, що пов’язані з виплатами за кордон іноземної валюти;

в) всі різновиди угод, що охоплюють експорт товарів і послуг;

г) всі різновиди угод, що охоплюють імпорт товарів і послуг.

2. Дебетові операції платіжного балансу – це:

а) всі різновиди угод, що забезпечують надходження іноземної валюти в країну;

б) всі різновиди угод, що пов’язані з виплатами за кордон іноземної валюта;

в) всі різновиди угод, що охоплюють експорт товарів і послуг;

г) всі різновиди угод, що охоплюють імпорт товарів і послуг.

3. До офіційних валютних резервів відносять все, за винятком:

а) монетарного золота;

б) іноземної валюти;

в) національної валюти;

г) резервної позиції у МВФ.

4. Для подолання дефіциту платіжного балансу держава застосовує всі заходи, за винятком:

а) дефляційної політики;

б) девальвації;

в) ревальвації;

г) валютних обмежень.

5. Перекази доходів найманих робітників з-за кордону на батьківщину відносять до:

а) рахунку капітальних операцій платіжного балансу;
б) рахунку поточних операцій;
в) рахунку соціальних операцій;
г) рахунку переказних операцій.

6. Теорія меркантилізму пропонує необхідність забезпечення державою:

а) від'ємного сальдо платіжного балансу;
б) нульового сальдо платіжного балансу;
в) позитивного сальдо платіжного балансу;
г) стабільного сальдо платіжного балансу.

7. Зниження курсу валюти сприяє:

а) подорожчання національного імпорту;
б) здешевленню національного імпорту;
в) подорожчанню національного експорту;
г) здешевленню національного експорту.

8. Дефіцит рахунка поточних операцій може бути про фінансовий:

а) шляхом продажу частини національних активів іноземцям;
б) за допомогою зовнішніх запозичень у іноземних банків;
в) за допомогою кредитів МВФ;
г) за рахунок зменшення величини валютних резервів країни;
д) всі перелічені варіанти правильні.

9. Для покриття тимчасового дефіциту платіжного балансу МВФ може надавати резервні кредити країнам – членам МВФ у межах:

а) 10% дефіциту платіжного балансу;
б) 25% їх золотовалютних запасів;
в) 10% їх експортних надходжень;
г) 25% їх квоти.

10. До доходів міждержавного регулювання платіжних балансів належить все, за винятком:

а) координації виконання державних бюджетів;
б) узгодження умов експортних кредитів;
в) двосторонніх урядових кредитів;
г) кредитів міжнародних фінансових організацій.

11. Теорії міждержавного регулювання платіжного балансу:

а) Дж. М. Кейнс і Г. Уайт;
б) Дж. Мід і Я. Тінберген;
в) Р. Харрод, Т. Сцитовський і Р. Мандел;
г) Д. Юм і Д Рікардо.

Тема 9. Міжнародна економічна інтеграція

Питання для самостійного опрацювання:

1. Процеси і сутність трансформації міжнародних економічних відносин.
2. Основні інтеграційні угруповання світу.
3. Європейська економічна інтеграція

Рекомендована література:
Базова: [1-5]
Допоміжна: [2, 5, 7, 8, 9, 15]
Інформаційні ресурси: [3, 4, 10, 11, 12, 13, 14]

Коротке викладення змісту теми

Міжнародна економічна інтеграція – це новий етап розвитку і форма прояву інтернаціоналізації господарського життя, що передбачає зближення і взаємопристосування, переплетення всіх структур національних господарств.

Міжнародну економічну інтеграцію визначають і як відносини, і як процес.

Інтеграцію як відносини можна тлумачити як відсутність будь-якої форми дискримінації іноземних партнерів і кожній із національних економік. У такому плані міжнародна економічна інтеграція розглядається як найвищий рівень розвитку міжнародних економічних відносин.

Як процес інтеграція проявляється в стиранні відмінностей між економічними суб'єктами – представниками різних держав.

На мікрорівні вирізняють такі види інтеграції:

– *горизонтальна інтеграція* – виникає при злитті фірм, які виробляють подібні або однорідні товари з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу й отримання при цьому додаткового прибутку, і супроводжується виробництвом за кордоном товарів, аналогічних тим, що виробляються в країні базування;

– *вертикальна інтеграція* – передбачає об'єднання фірм, які функціонують у різних виробничих циклах.

Рівні розвитку інтеграції:

1. *взаємодія на рівні підприємств та організацій* – виникають інтеграційні зв'язки в основних сферах відтворення, здійснюється структурна перебудова національних економік, що веде до їхнього взаємодоповнення і переплетення;

2. *взаємодія на рівні держав* – здійснюється шляхом утворення умов інтеграційних процесів державними структурами і передбачає безпосередню участь державних підприємств та організацій у міжнародному економічному співробітництві;

3. *взаємодія на рівні партій та організацій, соціальних груп, окремих*

громадян різних країн (соціально-політичний рівень) – утворення та розвиток політичних, релігійних, культурних, людських та інших передумов міждержавної інтеграції;

4. *рівень власне інтеграційного угруповання як економічної спільності з властивими їй характерними рисами та особливостями* – інтеграційне угруповання починає виступати як якісно нове та відносно самостійне утворення, що формує свою власну систему відносин як з кожним учасником об'єднання, так і поза ним.

Форми міжнародної регіональної економічної інтеграції

Форми міжнародної економічної інтеграції	*Ключові характеристики*					
	Зниження внутрішніх тарифів	*Усунення внутрішніх тарифів*	*Спільний зовнішній тариф*	*Вільний рух капіталів та робочої сили*	*Гармонізація економічної політики*	*Політична інтеграція*
Зона преференційної торгівлі	■					
Зона (асоціація) вільної торгівлі	■	■				
Митний союз	■	■	■			
Спільний ринок	■	■	■	■		
Економічний союз	■	■	■	■	■	
Політичний союз	■	■	■	■	■	■

Економічна природа інтеграційних угруповань та взаємовідносин між країнами, що їх утворюють, зумовлюють логіку і наступність у становленні та розвитку форм міжнародної регіональної економічної інтеграції.

Питання для самоперевірки знань

1. Як Ви розумієте сутність поняття «міжнародна економічна інтеграція»?
2. Які види міжнародної економічної інтеграції Ви знаєте?
3. На яких рівня відбувається розвиток міжнародної економічної інтеграції?
4. Назвіть передумови регіональної економічної інтеграції і міжнародної економічної інтеграції.
5. Які форми міжнародної економічної інтеграції Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
6. Які інтеграційні об'єднання функціонують у світі?

Тести для самоперевірки знань

1. Інтеграція у сфері виробництва починається на етапі:

а) зони вільної торгівлі;

б) митного союзу;
в) спільного ринку;
г) економічного союзу.

2. Валютний союз є складовою частиною:
а) зони вільної торгівлі;
б) митного союзу;
в) спільного ринку;
г) економічного союзу.

3. Більшість сучасних інтеграційних угруповань знаходяться на етапі:
а) митного союзу;
б) зони вільної торгівлі;
в) митного союзу і зони вільної торгівлі;
г) спільного ринку.

4. Офіційне рішення про утворення Європейського союзу було прийнято у:
а) 1967 р.;
б) 1976 р.;
в) 1992 р.;
г) 1993 р..

5. Європейська валютна система розпочала функціонувати з:
а) 1979 р.;
б) 1992 р.;
в) 1993 р.;
г) 1999 р.

6. Представницьким і консультативним органом ЄС є:
а) Європейський парламент;
б) Європейська Рада;
в) Рада ЄС (Рада Міністрів);
г) Комісія ЄС.

7. Наддержавним виконавчим органом – є:
а) Європейський парламент;
б) Європейська Рада;
в) Рада ЄС (Рада Міністрів);
г) Комісія ЄС.

8. Норми, які є вищими від національних законів і мають на території країн–членів ЄС силу закону, – це:
а) регламенти;
б) директиви;
в) рішення;

г) рекомендації.

9. Найбільшим інтеграційним угрупованням у Північній Америці є:
а) НАФТА;
б) МЕРКОСУР;
в) АСЕАН;
г) АПЕК.

10. Найбільшим інтеграційним угрупованням у Південній Америці є:
а) НАФТА;
б) МЕРКОСУР;
в) АСЕАН;
г) АПЕК.

11. Найбільшим інтеграційним угрупованням в Азіатському регіоні є:
а) НАФТА;
б) МЕРКОСУР;
в) АСЕАН;
г) АПЕК.

12. Угоду про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС було укладено у:
а) 1992 р.;
б) 1994 р.;
в) 1997 р.;
г) 1999 р.

Тема 10. Глобалізація і економічний розвиток

Питання для самостійного опрацювання:

1. Суперечливість процесу глобалізації. Переваги та негативні наслідки процесу глобалізації.
2. Основні глобальні проблеми сучасності.
3. Проблеми економічного відставання окремих країн

Рекомендована література:
Базова: [1-3; 6]
Допоміжна: [4, 5, 8, 13, 14]
Інформаційні ресурси: [3, 4, 10, 11, 12, 13, 14]

Коротке викладення змісту теми

Глобалізація (від англ. “globe” – земна куля) – складний, багатогранний процес, який має безліч проявів та включає багато проблем.

Глобалізація – процес посилення взаємозв'язку національних економік країн світу, що знаходить своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо.

Причини формування глобалізаційних процесів:

– процес інтернаціоналізації, який приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності;

– науково-технічний прогрес: поява інформаційних технологій, які корінним чином змінюють всю систему соціально-економічних відносин, переносять на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки (зниження витрат на трансакції);

– загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та є важливими з точки зору збереження та розвитку людської цивілізації.

Основні ознаки процесу глобалізації:

– взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;

– фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;

– послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;

– розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;

– створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;

– тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування.

Глобалізація – це об'єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так і негативні.

Глобалізація світогосподарських зв'язків загострює *глобальні проблеми людства*, які можна визначити як комплекс зв'язків і відносин між державами і соціальними системами, суспільством і природою в загальнопланетарному масштабі, які зачіпають життєві інтереси народів всіх країн світу і можуть бути вирішені лише в результаті їх взаємодії.

Класифікація глобальних проблем:

– політичні проблеми (недопущення світової ядерної війни і забезпечення стабільного миру, роззброєння, військові та регіональні конфлікти).

– природно-екологічні проблеми (необхідність ефективної і комплексної охорони навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча, кліматична, боротьба з хворобами, проблеми світового океану тощо).

– соціально-економічні проблеми (стабільність розвитку світового співтовариства, ліквідація відсталості країн, що розвиваються, проблема розвитку людини, злочинність, стихійні лиха, біженці, безробіття, бідність та ін.).

– наукові проблеми (освоєння космічного простору, довгострокове прогнозування тощо).

Сутність глобальних проблем людства визначається як комплекс зв'язків і відносин між державами, суспільством і природою у загальнопланетарному масштабі, які торкаються життєвих інтересів народів усіх країн і можуть бути розв'язані їх спільними зусиллями.

Всі глобальні проблеми тісно пов'язані між собою і можуть бути вирішені лише спільними зусиллями всіх країн світу.

Питання для самоперевірки знань

1. Розкрийте сутність глобалізації та основні форми її прояву в економіці.
2. Охарактеризуйте основні глобальні проблеми людства. Вкажіть шляхи їх вирішення.
3. Назвіть причини виникнення глобальних проблем людства.
4. Охарактеризуйте економічні наслідки глобальних проблем.

Тести для самоперевірки знань

1. Назвіть причини формування глобалізацій них процесів:

а) процес інтернаціоналізації;

б) науково-технічний прогрес;

в) загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та важливими з погляду збереження та розвитку людської цивілізації.

2. Визначте характерні ознаки глобалізації:

а) взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;

б) фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;

в) розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталу, трудових ресурсів;

г) створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем.

3. Назвіть головні показники, що визначають ступінь інтегрованості

економік різних держав у глобальну економіку:

а) співвідношення зовнішньоторговельного обігу і ВВП;

б) прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які спрямовуються в економіку країни і з країни, та портфельні інвестиції;

в) потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з переданням технологій.

4. Визначте ключові елементи так званої фінансової революції:

а) поглиблення міжнародної фінансової інтеграції;

б) формування системи міжнародних фінансових інститутів;

в) швидкий розвиток фінансових інновацій.

5. Які з названих нижче фінансових проблем відносяться до глобальних:

а) політичні проблеми (недопущення світової ядерної війни і забезпечення стабільного миру, роззброєння, військові та регіональні конфлікти);

б) природно-екологічні проблеми (необхідність ефективної і комплексної охорони навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча, кліматична, боротьба з хворобами, проблеми Світового океану тощо);

в) соціально-економічні проблеми (стабільність розвитку світового співтовариства, ліквідація відсталості країн, що розвиваються, проблема розвитку людини, злочинність, стихійні лиха, біженців, безробіття, проблеми бідності та ін.);

г) наукові проблеми (освоєння космічного простору, довгострокове прогнозування тощо).

6. Назвіть основні шляхи розв'язання екологічної проблеми:

а) швидкий розвиток і використання таких видів само відновлюваної енергії, як сонячна, енергія вітру, океанічна, гідроенергетична інше;

б) структурні зміни у використанні існуючих не відновлювальних видів енергії;

в) необхідність створення екологічно чистої вугільної енергетики, яка б працювала без шкідливих викидів газу;

г) розробка всіма країнами конкретних заходів із дотримання екологічних стандартів.

Тема 11. Інтеграція України в світову економіку

Питання для самостійного опрацювання:

1. Умови інтеграції України в сучасну міжнародну економічну систему.
2. Стратегічні напрямки інтернаціоналізації української економіки.
3. Членство України у міжнародних організаціях та участь в інтеграційних угрупованнях.

Рекомендована література:
Базова: [1-6]
Допоміжна: [1 ,2, 6, 10, 15]
Інформаційні ресурси: [5, 6, 10, 11, 14]

Коротке викладення змісту теми

Безпосередня й активна участь України в сучасних інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства.

Для ефективної й організаційно оформленої інтеграції України в сучасні світогосподарські зв'язки необхідні певні політико-правові, соціально-культурні, економічні та інфраструктурні передумови.

Основні *політико-правові передумови* інтеграції України: політичне визначення України, забезпечення територіальної цілісності та створення адекватної системи національної безпеки, безумовне виконання міжнародних зобов'язань, особливо в сфері прав людини, запровадження прийнятної форми громадянства, перегляд існуючої практики політичних зв'язків з державами колишнього СРСР, пряма участь в у регіональних і глобальних політичних процесах, формування відповідного законодавства і вироблення ефективних механізмів та інструментаріїв його виконання.

Економічні передумови інтеграції формуються завдяки таким чинникам: економічному та інституційному забезпеченню суверенітету, оцінці економічного потенціалу і напрямів структурної перебудови, розробленню та реалізації обґрунтованої програми переходу до ринкових відносин з пріоритетом роздержавлення і приватизації, соціального захисту населення, оцінці експортного потенціалу, виробленню експортно-імпортної стратегії та адекватного механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності, запровадженню національної грошової одиниці з включенням її до системи міжнародних розрахунків, розв'язанню проблеми зовнішньої заборгованості та розподілу активів колишнього СРСР шляхом відповідних переговорних процесів.

До основних *соціально-культурних* передумов інтеграції належать відродження і виховання почуття власної гідності, створення умов соціально-культурної життєздатності народів України, формування сучасної, орієнтованої на світові пріоритети системи народної освіти, розвиток контактів з українцями, що проживають за межами України.

Формування *інфраструктурних передумов* насамперед пов'язане з розвитком транспортних комунікацій, необхідних для нормальної життєдіяльності суверенної держави (національні авіакомпанії, флот, транспортні корпорації), розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних систем з включенням їх до міжнародних систем.

Формуючи власну інтеграційну політику, Україна має визначитися з відповідними середньо- та довгостроковими пріоритетами, виходячи з сучасних умов функціонування національної економіки. Середньострокові інтеграційні пріоритети перебувають у двох різноспрямованих векторах. З одного боку, обережне ставлення до участі в інтеграційних угрупованнях країн з високим рівнем наднаціонального регулювання, зумовлена особливостями України як самостійного суб'єкта інтеграції. З другого, неможливість тривалого "позаінтеграційного" розвитку в регіоні, де масштаби і динаміку економічної інтеграції визначають не лише внутрішні, а й потужні зовнішні (глобальні) фактори

Магістральним шляхом розвитку економіки України в XXI столітті стане створення економіки відкритого типу, тобто такої економіки, яка останнім часом здобула найбільшу кількість прихильників в світі. Це, з одного боку, дозволить Україні стати зрозумілою країнам-партнерам і спілкуватися з ними однією мовою бізнесу, а з іншого – відкриє для ТНК шляхи до України.

У довгостроковому контексті очевидна орієнтація України на європейські інтеграційні структури, що розвиваються на основі ЄС. Основні завдання зовнішньоекономічної політики України щодо ЄС та країн-членів цієї організації:

– якомога повніша реалізація у відносинах з ЄС загальних принципів торгівельно-економічного співробітництва;

– вирішення питань, пов'язаних з можливістю приєднання України до окремих європейських програм інтеграційного характеру, насамперед у сферах енергетики, транспорту, науки і техніки, сільського господарства, окремих галузей промисловості, освіти;

– забезпечення безперешкодного і недискримінаційного доступу основних експортних товарів і послуг України на ринки ЄС;

– здобуття стабільної фінансової підтримки і технічної допомоги для успішного проведення ринкових перетворень в економіці України, насамперед якомога більш динамічних і безболісних структурних зрушень і формування міжнародної конкурентоспроможної економіки.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає об'єктивна необхідність інтеграції України у світове господарство?

2. Розкрийте об'єктивні можливості інтеграції України у процес світових господарських зв'язків.

3. Які фактори ускладнюють інтеграцію української економіки у світовий економічний простір?

4. Якими є основні геополітичні та галузеві пріоритети розвитку зовнішньої торгівлі України?

5. Вкажіть найбільш привабливі вітчизняні сфери вкладання іноземного капіталу й назвіть найбільші країни-інвестори.

6. З якими міжнародними економічними організаціями співпрацює Україна?

7. Проаналізуйте ефективність та визначте перспективи співробітництва України з міжнародними валютно-фінансовими організаціями

8. Проаналізуйте наслідки приєднання України до СОТ в сучасних умовах.

9. Визначте основні завдання та умови європейської інтеграції України.

10. Яку позицію займає Україна щодо розвитку інтеграційних процесів в межах субрегіональних об'єднань?

Тести для самоперевірки знань

1. Переважне місце в зовнішній економічній політиці України займають:

а) країни СНД;
б) країни ЄС;
в) Росія;
г) країни, що розвиваються;
д) США;
е) країни з розвинутою ринковою економікою.

2. В експорті України сьогодні переважають:

а) машини, обладнання та транспортні засоби;
б) руда, чорні й кольорові метали, вироби з них;
в) паливо і енергія;
г) сільськогосподарська продукція.

3. Головною метою прямих іноземних інвестицій ТНК в економіку України є:

а) розвиток української економіки;
б) отримання надприбутків;
в) розширення ринків збуту.

4. Визначте основні завдання України в політиці залучення іноземних інвестицій:

а) накопичення приватного підприємницького капіталу;
б) фінансування дефіциту платіжного балансу країни;
в) структурна перебудова економіки;
г) розвиток фінансового співробітництва з промислово розвинутими країнами.

5. Однією з основних передумов включення України у глобальні економічні структури і процеси є відкритість економіки. Українська економіка, виходячи з показників залучення країни в міжнародний поділ праці:

а) помірно (середньо) відкрита;

б) переважно відкрита;

в) є відкритою вище середнього;

г) є відкритою нижче середнього;

д) є дуже слабо відкритою.

6. За показником ІРЛ (індекс людського розвитку) Україна входить до групи країн з людським розвитком:

а) високим;

б) дуже високим;

в) низьким;

г) середнім.

7. Єдиним реально функціонуючим в Україні видом інноваційних структур є:

а) технопарк;

б) технополіс;

в) кластер;

г) бізнес-інкубатор;

д) мегаполіс.

8. Україна спеціалізується на виробництві:

а) залізної руди і чорних металів, продукції сільського господарства, харчових продуктів;

б) продукції машинобудування та хімічної промисловості;

в) чаю та сорго;

г) продукції лісової та деревообробної промисловості.

9. Одним із першочергових структурних пріоритетів України на шляху інтеграції у світову економіку є:

а) збільшення обсягів виробництва і продажу на світовому ринку продукції військово-промислового та аерокосмічного комплексів;

б) стимулювання експортного потенціалу інших галузей;

в) захист внутрішнього ринку;

г) всі відповіді вірні.

10. До основних геополітичних пріоритетів України не входить:

а) виживання України як суверенної незалежної держави;

б) протидія неконтрольованому іноземному економічному проникненню;

в) зміцнення стратегічного партнерства з США і зв’язків із країнами Західної Європи;

г) створення зони вільної торгівлі з Росією;

д) всі відповіді вірні.

Теми рефератів за змістовим модулем 2:

1. Соціально-економічні наслідки запровадження євро для країн світу.
2. Реформування світової валютної системи: причини та напрями.
3. Етапи розвитку валютного ринку України.
4. Проблема конвертованості гривні та шляхи її розв'язання.
5. Платіжний баланс України, стан, структура, динаміка.
6. Головні протиріччя процесів глобалізації та регіоналізації.
7. Наслідки глобалізації для країн, що розвиваються.
8. Динаміка макроекономічного розвитку країн Центральної та Східної Європи після приєднання до ЄС.
9. Реалії та проблеми інтеграції України у світове господарство.
10. Стратегічний вибір України у XXI столітті: інтеграційний аспект.
11. Стратегія економічного співробітництва України та ЄС.

4. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні дисципліни «Міжнародна економіка» використовуються наступні методи контролю знань:

Поточний контроль:

Робота на семінарських заняттях:

– усне опитування (експрес-контроль) (Т1-Т11) – 1 бал;

– доповіді (з презентацією) за тематикою питань семінарських занять (Т1-Т11) – 1 бал.

– тестовий контроль (передбачений темами Т3-Т8) – 2 бали;

– виконання практичних завдань (Т4, Т6, Т7, Т8) – 5 балів.

У разі недостатньої кількості балів за поточний контроль студент може отримати додатково по 5 балів за кожен змістовний модуль за умови виконання індивідуального завдання у формі реферату (доповіді з презентацією) з обов'язковим захистом під час проведення викладачем консультацій з дисципліни згідно затвердженого графіку.

Додаткова оцінка, яку може отримати студент у *разі недостатньої кількості балів за поточний контроль, 5 балів за кожен змістовний модуль за умови виконання індивідуального завдання у формі реферату з обов'язковим захистом під час проведення викладачем консультацій з дисципліни згідно затвердженого графіку*.

Відповідно до Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти в НАСОА та Положення про академічну доброчесність у НАСОА у разі виявлення викладачем порушення студентом норм та правил академічної доброчесності, викладач зобов'язаний застосувати норми п.11.8.3 Положення про внутрішню систему забезпечення якості

освіти в НАСОА, зокрема: «повторне проходження оцінювання (тест, контрольна робота, залік, іспит тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента (модуля) освітньої програми».

Модульний контроль. При вивченні курсу передбачається написання 2-х модульних контрольних робіт у формі тестування на платформі Moodle. Максимальна оцінка, яку може отримати студент за кожну роботу – 10 балів.

За несвоєчасне виконання завдань модульного контролю без поважних причин знімається по 2 бали за кожну модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль (екзамен). Екзамен проводиться у формі тестування на платформі Moodle. Максимальна оцінка за екзамен – 30 балів.

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як накопичена сума отриманих балів за всі види поточного, модульного та підсумкового контролю.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав сумарну кількість балів за два змістовні модулі, що не перевищує 49 балів, то студент вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом з дисципліни «Міжнародна економіка» і направляється на повторний курс вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та модульний контроль													Екзамен	Загальна сума балів за курс
Змістовий модуль №1							Змістовий модуль №2							
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	МК	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	МК	30	100
2	2	8	7	3	8	10	7	7	2	2	2	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
74-81	**C**		
64-73	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Міжнародна економіка: підручник для ВНЗ / за ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненка, Ю. В. Макогона; Міністерство освіти і науки України. Київ: Центр навчальної літератури, 2018. 560 с.

2. Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задої, В. М. Тарасевича. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 416 с.

3. Міжнародні економічні відносини: підручник / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, Л. П. Кудирко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 612 с.

4. Резнікова Н. В. Економічна кон'юнктура розвинених країн: навч. посіб. у 2-х ч. Ч. 1. Теоретичні основи дослідження економічної кон'юнктури розвинених країн. Київ: Аграр Медіа Груп, 2020. 421 с.

5. Резнікова Н. В. Економічна кон'юнктура розвинених країн : навч. посіб. у 2-х ч. Ч. 2. Практичні аспекти дослідження економічної кон'юнктури розвинених країн. Київ: Аграр Медіа Груп, 2020. 392 с.

6. Резнікова Н.В. Глобальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 540 с.

Допоміжна

1. Bulakh T. Ivashchenko O., Lytvyn O. The Evaluation of Investment Cooperation of Ukraine with EU Countries. *Статистика України.* 2018. № 4. С. 50–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2018_4_8

2. Lytvyn O., Bulakh T., Ivashchenko O., Grynchak N. Formation of Innovative Economy of Ukraine in the Context of European Union Association Agreement. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42(1). P. 5-16. URL: https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/336

3. Reznikova N., Ivashchenko O., Aslanova E. США, Китай і Мексика в центрі торгової війни: зміст та специфіка розгортання економічних конфліктів в XXI столітті. *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*, Tom 1 / R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński (red.). Olsztyn–Lwów: Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie. 2020. S. 133-157. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4710

4. Reznikova N., Ivashchenko O. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Bulletin of Mariupol State University*. Series: Economics. 2018. Vol.15. C.98-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ek_2018_15_14.

5. Амеліна І.В., Попова Т.Л., Владимиров С.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 256с.

6. Булах Т.М., Іващенко О.А., Плахотнікова Л.О. Аналіз стану та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2019. № 1-2. С. 59-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2019_1-2_9.

7. Економіка зарубіжних країн: Підручник / С.В. Войтко, О.А. Гавриш, О.М. Згуровський, С.В. Нараєвський. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2017. 400 с.

8. Резнікова Н. В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі: екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин. Київ: Вістка, 2016. 216 с.

9. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник [5-те вид., перероб. та допов.] / О.П. Гребельник; Університет ДФС України. Ірпінь, 2019. 410 с.

10. Ігнатенко Т. С., Пархоменко В. В., Тарасенко А. Г. Україна в сучасних інтеграційних процесах: передумови та проблеми. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2019. №4. С. 83–91. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4508

11. Іващенко О.А. Ефекти торговельного протекціонізму крізь призму антидемпінгової політики. *Міжнародні відносини.* Серія «Економічні науки». 2018. № 16. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3552

12. Козак Ю.Г. Міжнародна торгівля: навч.посіб. [4-е видання]. Київ: ЦУЛ, 2019. 400с.

13. Козак Ю.Г. Транснаціональні корпорації: навч.посіб. / Ю. Г. Козак, С. О. Якубовський, О .В. Савчук [та інш.]; [2-ге видання]. Київ: ЦУЛ, 2019. 512 с.

14. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Ретроспективний аналіз альтернативних підходів до виокремлення розвинених країн: фінансовий, індустріальний, цифровий та інноваційний виміри розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2020

15. Румянцев А. П., Румянцева Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2017. 298 с.

Інформаційні ресурси

1. Веб-портал «Human Development Report». URL: http://www.hdr.undp.org.

2. Матеріали I-VII Міжнародних науково-практичних конференцій «Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічної діяльності». URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/847

3. Офіційний веб-сайт Європейського банку реконструкції та розвитку. URL: http://www.ebrd.com/

4. Офіційний веб-сайт Міжнародного валютного фонду. URL: http://www.imf.org/

5. Офіційний веб-сайт Міжнародної фінансової корпорації. URL: http://www.ifc.org/

6. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://www.portal.rada.gov.ua

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

8. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції. URL: http://www.iom.org
9. Офіційний сайт Міжнародної організації праці. URL: http://www.ilo.org
10. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://www.bank.gov.ua
11. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: http://www.niss.gov.ua
12. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй. URL: http://www.un.org
13. Офіційний сайт Світового банку. URL: https://www.worldbank.org
14. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: https://www.wto.org